

ТЪЛКУВАТЕЛНО РЕШЕНИЕ
7/2014

гр. София, 31.07.2017 год.

Върховният касационен съд на Република България, Общо събрание на Гражданска и Търговска колегии, в съдебно заседание на 17 май 2017 год. в състав:

ПРЕДСЕДАТЕЛ на ОСГТК,
ЗАМ. ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВКС и
ПРЕДСЕДАТЕЛ на Търговска колегия:
ДАРИЯ ПРОДАНОВА

ЗАМ. ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВКС и
ПРЕДСЕДАТЕЛ на Гражданска колегия:
КРАСИМИР ВЛАХОВ

ПРЕДСЕДАТЕЛИ
НА ОТДЕЛЕНИЯ:
ВАНЯ АЛЕКСИЕВА
СВЕТЛА ДИМИТРОВА
ЕМАНУЕЛА БАЛЕВСКА
БРАНИСЛАВА ПАВЛОВА

ЧЛЕНОВЕ:

1. РОСИЦА КОВАЧЕВА	14. ДИЯНА ЦЕНЕВА
2. ЖАНИН СИЛДАРЕВА	15. МАРИЯ ИВАНОВА
3. КАПКА ЮСТИНИЯНОВА	16. СВЕТЛАНА КАЛИНОВА
4. СИМЕОН ЧАНАЧЕВ	17. МАРИАНА КОСТОВА
5. СТОИЛ СОТИРОВ	18. ГЪЛЪБИНА ГЕНЧЕВА
6. ТАТЯНА ВЪРБАНОВА	19. СНЕЖАНКА НИКОЛОВА
7. МАРГАРИТА СОКОЛОВА	20. МАРИО ПЪРВАНОВ
8. БОРИСЛАВ БЕЛАЗЕЛКОВ	21. ЕМИЛ МАРКОВ
9. РАДОСТИНА КАРАКОЛЕВА	22. КАМЕЛИЯ ЕФРЕМОВА
10. ВЕСКА РАЙЧЕВА	23. ЕМИЛ ТОМОВ
11. ПЛАМЕН СТОЕВ	24. АЛБЕНА БОНЕВА
12. ЕЛЕОНОРА ЧАНАЧЕВА	25. СВЕТЛА БОЯДЖИЕВА
13. ЗЛАТКА РУСЕВА	26. ЖИВА ДЕКОВА

27. МИМИ ФУРНАДЖИЕВА	44. ДРАГОМИР ДРАГНЕВ
28. КАМЕЛИЯ МАРИНОВА	45. ВЛАДИМИР ЙОРДАНОВ
29. ЗДРАВКА ПЪРВАНОВА	46. ГЕНИКА МИХАЙЛОВА
30. ВАСИЛКА ИЛИЕВА	47. ДИМИТЪР ДИМИТРОВ
31. ЕМИЛИЯ ВАСИЛЕВА	48. ДАНИЕЛА СТОЯНОВА
32. ТЕОДОРА ГРОЗДЕВА	49. ГЕРГАНА НИКОВА
33. ИЛИЯНА ПАПАЗОВА	50. ПЕТЯ ХОРОЗОВА
34. ЗОЯ АТАНАСОВА	51. МАЙЯ РУСЕВА
35. ВЕЛИСЛАВ ПАВКОВ	52. АННА БАЕВА
36. ВЕСЕЛКА МАРЕВА	53. ВЕРОНИКА НИКОЛОВА
37. БОРИС ИЛИЕВ	54. НИКОЛАЙ МАРКОВ
38. ДИАНА ХИТОВА	55. ЕВГЕНИЙ СТАЙКОВ
39. БОЯН ЦОНЕВ	56. СВЕТЛА ЧОРБАДЖИЕВА
40. БОЯН БАЛЕВСКИ	57. ЕРИК ВАСИЛЕВ
41. ИРИНА ПЕТРОВА	58. ГЕНОВЕВА НИКОЛАЕВА
42. МАРГАРИТА ГЕОРГИЕВА	59. КРИСТИЯНА ГЕНКОВСКА
43. РОСИЦА БОЖИЛОВА	60. ВАНЯ АТАНАСОВА

при участието на секретаря Борислава Лазарова
 постави на разглеждане тълкувателно дело № 7 по описа за 2014 г.
 на Общото събрание на Гражданска и Търговска колегии
 докладвано от съдия СИМЕОН ЧАНАЧЕВ и съдия МАРИАНА КОСТОВА

Тълкувателно дело № 7/2014 г. на ОСГТК е образувано на основание чл. 128, ал. 1 от Закона за съдебната власт с разпореждане от 19.11.2014 г. на Председателя на ВКС по предложение на заместник-председателите и ръководители на Гражданска и Търговска колегии на Върховния касационен съд за приемане на тълкувателно решение от Общото събрание на Гражданска и Търговска колегии на ВКС по следните противоречиво решавани от състави на ВКС въпроси, свързани с производството за отмяна на влезли в сила решения /Глава 24 ГПК/:

1. Представлява ли основание за отмяна на влязло в сила съдебно решение последващо тълкувателно решение, с което е дадено задължително тълкуване на приложим по делото закон в смисъл, различен от възприетия в решението?

2. Вписването на молбата за отмяна на влязло в сила съдебно решение, подлежащо на вписване, представлява ли изискване за нейната редовност и как следва да процедира съдът, когато молбата за отмяна не е вписана съгласно чл.112, б."к" ЗС?

3. Подлежат ли на отмяна по реда на Глава 24 ГПК решенията на окръжния съд, постановени по жалба срещу действията на съдебния изпълнител?

4. Подлежат ли на отмяна по реда на Глава 24 ГПК влезлите в сила съдебни решения, постановени в производство по спорна съдебна администрация?

5. Кога е налице идентичност в предмета на влезлите в сила съдебни решения като основание за отмяна на неправилното решение по смисъла на чл.303, ал.1, т.4 във връзка с чл.307, ал.4 ГПК?

6. Подлежат ли на отмяна по чл. 307 ГПК влезлите в сила определения, преграждащи по – нататъшното развитие на делото?

7. Кой е началният момент на срока за подаване на молба за отмяна на влязло в сила въззивно решение по чл.303, ал.1, т.5 ГПК в хипотезата, при която подадената от молителя касационна жалба е била върната с влязло в сила разпореждане /определение/?

8. Допустима ли е при действието на ГПК /в сила от 01.03.2008 г./ молба за отмяна на влязло в сила съдебно решение, постановено при действието на ГПК от 1952 г. /отм./, ако е изтекъл едногодишният срок по чл.232, ал.1 ГПК /отм./?

9. Какви са правомощията на ВКС в производството по чл.307 ГПК, когато молбата за отмяна е подадена след изтичане на срока по чл.305 ГПК?

10. Какви са правомощията на ВКС в производството по чл.307 ГПК, когато молбата за отмяна не съдържа надлежни твърдения за наличието на годно основание за отмяна по смисъла на чл.303, ал.1, т.1-7 ГПК и чл.304 ГПК?

11. Допустимо ли е в производството пред ВКС, образувано по молба за отмяна на влязло в сила съдебно решение на основание чл.303, ал.1, т.5 ГПК, събиране на доказателства за установяване на твърдяното от молителя нарушаване на правото му на участие в процеса?

12. Кой съд е компетентен да осъществи инстанционен контрол по отношение на разпореждане на първоинстанционен съд по чл. 306, ал.2 ГПК за връщане на молба за отмяна на влязло в сила решение?

13. Кой е „надлежният съд” по смисъла на чл.307, ал.3 ГПК, на когото делото се връща за ново разглеждане при уважаване на молба за отмяна на влязло в сила съдебно решение на основанията, предвидени в чл.303, ал.1, т.1, 2 и 3 ГПК?

Общото събрание на Гражданска и Търговска колегии на Върховния касационен съд, за да се произнесе, съобрази следното:

1. На практика нееднакво се разрешава въпроса, представлява ли основание за отмяна на влязло в сила съдебно решение последващото тълкувателно решение, с което е дадено задължително тълкуване на приложим по делото закон в смисъл, различен от възприетия в решението.

Въпросът е поставен във връзка с разбирането, че тълкувателното решение на Общото събрание на Гражданска колегия и/или Търговска колегия на ВКС /ОСГКТК на ВКС/ е свързано с резултат, който засяга

решаването на конкретно дело, тъй като по своите характеристики формира основание за отмяна по чл. 303, ал. 1, т. 3 ГПК. В този смисъл последващото различно задължително тълкуване, съдържащо се в тълкувателното решение на ОСГКТК на ВКС, на приложим по делото закон в смисъл, различен от възприетия в решението- предмет на отмяната, е квалифицирано, като основание за отмяна на влязло в сила решение по чл. 303, ал. 1, т. 3 ГПК. Това тълкуване е окачествено, като произнасяне по преюдициален въпрос, от което зависят изводите по спора.

В съдебната практика, формирана от решения на състави на ВКС, е обосновано виждането, че тълкувателното решение, прието след влизане в сила на съдебно решение, чиято отмяна се иска по реда на чл. 303, ал. 1, т. 1 ГПК, с което ОСГКТК е дало тълкуване на приложим по делото закон в смисъл, различен от възприетия в решението, предмет на молбата за отмяна, не представлява ново обстоятелство или ново писмено доказателство по смисъла на чл. 303, ал. 1, т. 1 ГПК.

Тълкувателно решение, с което ОСГКТК на ВКС уеднаквява съдебната практика, се различава от съдебните решения, постановени по индивидуални правни спорове по специфичното си съдържание и правни последици. По съдържание тълкувателното решение е акт на колективен орган на ВКС - общо събрание на гражданска и/или търговска колегии на ВКС, с който се тълкува материалноправна или процесуалноправна разпоредба. Извършеното тълкуване не е дейност по създаване на ново правило, тъй като неговата цел е да открие точния смисъл на нормата, да реализира визирания в чл. 124 от Конституцията на Република България резултат – осигуряване еднакво приложение на законите от съдилищата, като изясни, как е следвало да се разбира съдържанието на създадения от законодателя нормативен текст. Спецификата на акта се проявява в дейността, която ОСГКТК осъществява и която няма отношение към правоприлагане по конкретен правен спор, засягащо въпроси, ограничени в предмета на определено дело, независимо дали те ще се обхващат от силата на пресъдено нещо или ще засягат само преюдициални отношения, обуславящи спорно право и по тях няма да се разпростре силата на пресъдено нещо. Тази дейност е тълкувателна, насочена към изясняване действителния смисъл на правна разпоредба, като с реализирането ѝ се дава разрешение на поставен правен въпрос, намиращо приложение при разглеждане и решаване на неограничен кръг правни спорове, за които се отнася нормата, предмет на проведеното тълкуване. Тези особености на всяко тълкувателно решение на ОСГКТК /ТР на ОСГКТК/ обуславят липсата на правно значение за фактическата обстановка по конкретен правен спор на последващото тълкувателно решение /ПТР/. По индивидуален правен спор ПТР не може да има значението на юридически факт, тъй като с оглед на посочените по – горе характеристики, не представлява елемент от основанието на иска, респективно не съставлява факт, индивидуализиращ материалното гражданско право- предмет на делото. ПТР не е доказателствен факт по конкретно дело, тъй като не

съдържа данни, от които могат да се направят констатации за факт с правно значение, включително обстоятелство, променящо приетата от съда фактическа обстановка по делото. Освен това ПТР не е факт, от който произтичат правни последици за възраженията, които биха могли да се противопоставят в конкретното правоотношение срещу предявения иск.

ПТР не може да се квалифицира като основание за отмяна по чл. 303, ал. 1, т. 1 ГПК и предвид различния правен резултат, който поражда. С приемането му се дава окончателен отговор относно действителния смисъл на определена разпоредба, като по този начин се осигурява еднакво приложение на законите от съдилищата. Даденото задължително тълкуване на приложимия по делото закон в друг смисъл, различен от възприетия във влязлото в сила съдебно решение, не предизвиква последиците, които настъпват при откриването на нови обстоятелства или нови писмени доказателства по смисъла на чл. 303, ал. 1, т. 1 ГПК по реда на чл. 307 ГПК. При наличието на нови обстоятелства или нови писмени доказателства, обуславящи преценка за основателност на молбата, ВКС отменя решението изцяло или отчасти и връща делото за ново разглеждане в надлежния съд от друг състав, като посочва и откъде да започне новото разглеждане на делото. Последващото задължително тълкуване, което противоречи на изложеното в решението на съда тълкуване на правната уредба, не може да породи право за пререшаване на правния спор, респективно не може да предизвика отмяна на влезлия в сила съдебен акт. Противоречието между приетото от съда казуално тълкуване на правна норма по конкретен правен спор, приключил с влязло в сила решение и задължителното тълкуване на същата норма с ПТР води до неправилност на съдебното решение, което се квалифицира като нарушение на материалния закон. Отмяната е извънреден процесуален способ за извънinstancионен контрол на неправилни съдебни решения на изчерпателно изброени в чл. 303, ал. 1 и чл. 304 ГПК фактически състави, между които нарушението на материалния закон не е предвидено като отменително основание. Нарушението на закона е основание за отмяна на неправилни съдебни актове, подлежащи на инстанциионен контрол по чл. 281, т. 3 ГПК, когато касационното им обжалване е допуснато поради констатирано отклонение от съдебната практика – казуална или задължителна или при необходимост от създаване на такава с оглед точното приложение на закона или развитието на правото / чл.280, ал. 1, т. 1 - 3 ГПК/. Действащият закон - Глава 24 ГПК не определя решението, постановено в противоречие със закона, като неправилно и съответно не предвижда основание за отмяната му, след като е влязло в сила. Затова последващото тълкувателно решение, съдържащо тълкуване на приложим по делото закон в смисъл, различен от приетия във влязлото в сила решение, не формира основание за отмяната му.

ПТР не се включва и в приложното поле на основанието по чл. 303, ал. 1, т. 3 ГПК. Съгласно разпоредбата заинтересованата страна може да поиска отмяна на влязло в сила решение, когато решението е основано на

постановление на съд или на друго държавно учреждение, което впоследствие е било отменено. По смисъла на чл. 303, ал. 1, т. 3 ГПК актът, на който е основано решението, е властнически акт, т.е. акт на съд или държавно учреждение, който не е нормативен, не съдържа правила за поведение. Когато нормативният акт съдържа разпоредба, с която изрично се придава обратно действие на правната уредба, т.е. спрямо юридически факти, възникнали преди влизането му в сила, се създава ново правно положение възниква основание за предявяване на нов иск, но не се поражда основание за отмяна на влязлото в сила решение по чл. 303, ал. 1, т. 3 ГПК. ПТР, което обективира тълкуване, противоречащо на изложеното в решението на съда тълкуване на правната уредба, създава възможност за еднакво приложение на законите от съдилищата, т.е. за еднаквото и точно прилагане на законите по отношение на неограничен брой спорове, без да има значение за конкретен спор.

Актът, на който е основано решението, чиято отмяна се иска, съдържа произнасяне по преюдициален въпрос- елемент от фактическите обстоятелства, формиращи основанието на иска. Затова и неговата отмяна премахва фактическите констатации относно наличието на обстоятелствата, представляващи елемент от основанието на иска, както и произтичащите от тях публичноправни последици, обективиращи държавноправната воля на компетентния орган. Правният ефект от последващата отмяна на влезлия в сила индивидуален правен акт е погасяване на задължението за зачитане на постановения правен резултат, респективно и на всички фактически изводи по преюдициалния за делото въпрос. Отмяната на влязлото в сила съдебно решение се налага от промяната на фактическата обстановка, имаща отношение към обстоятелствата, релевантни за основанието на иска, съответно за формирането на друг фактически извод по преюдициалния за делото правен спор за съществуването или несъществуването на преюдициалното правоотношение. Задължителната сила на тълкувателното решение по предходно или последващо тълкуване на закона има за предмет точния смисъл на разпоредбата, с която се регулират юридическите факти, пораждащи преюдициалното правоотношение. Затова и тълкуването, като последица от акта на общото събрание на съответната колегия – гражданска и/или търговска- няма преюдициално значение за конкретен правен спор. Тълкуването, като процесуална дейност, не засяга решаването на индивидуален спор, а разкриване съдържанието на закона. Затова решението по тълкувателното дело няма преюдициално значение за решаването на конкретно дело, а има отражение по прилагането на нормативния акт при неограничен кръг дела. С оглед на тази характеристика на тълкувателните решения нито предходното, нито последващото тълкувателно решение могат да предизвикат промяна във фактите, имащи значение за реализиране на преюдициалното правоотношение.

Горните разрешения по тълкуването на позитивната правна уредба налагат и отрицателен отговор на поставения въпрос, а именно, че

последващото тълкувателно решение на Общото събрание на Гражданска колегия и/или Търговска колегия, с което се разкрива точното съдържание на приложим по делото закон в смисъл, различен от установения във влязлото в сила съдебно решение не представлява основание за неговата отмяна.

2. В съдебната практика противоречиво се разрешава въпроса, вписването на молбата за отмяна на влязло в сила съдебно решение, подлежащо на вписване, представлява ли изискване за нейната редовност и как следва да процедира съдът, когато молбата за отмяна не е вписана съгласно чл.112, б."к" ЗС. Поставянето на този въпрос е продиктувано от обосноваването в практиката на ВКС различни виждания относно приложението на чл. 112, б. „к” ЗС към производството по чл. 306 ГПК и произтичащите от разрешенията му процесуалноправни последици за хода на извънinstancионното производство.

Според едно от становищата, когато молбата за отмяна подлежи на вписване съгласно чл. 112, б. „к” ЗС, на същата не се дава ход, преди да бъде вписана, като съобразно разрешенията в Тълкувателно решение № 3/19.07.2010 г. на Общото събрание на Гражданска колегия на Върховния касационен съд изпълнението на указанията на съда от молителя за вписване на молбата е основание за връщането ѝ от администрацията на съда.

Според другото становище, изискванията за редовност на молбата за отмяна са изчерпателно посочени в чл. 306, ал. 1 ГПК, който препраща към чл. 260 и чл. 261 ГПК, уреждащи предпоставките за редовност на въззивната жалба. Сред тези предпоставки не е посочено изискването за вписване на молбата за отмяна в хипотезата на чл. 112, б."к" ЗС, поради което прилагането на правните разрешения в Тълкувателно решение № 3/19.07.2010 г. на Общото събрание на Гражданска колегия на Върховния касационен съд, отнасящи се единствено до последиците от невписването на подлежащата на вписване искова молба е недопустимо.

Разпоредбата на чл. 112, б. „к” ЗС предвижда, че се вписват молбите за отмяна на съдебни решения, подлежащи на вписване. Съгласно чл. 112, б. „з” ЗС вписват се влезлите в законна сила съдебни решения, които заместват актовете по б. „а”, както и решенията, с които се констатира съществуването на подлежащи на вписване актове по предходните букви. Съгласно разпоредбата на чл. 306, ал. 1 ГПК молбата за отмяна трябва да отговаря на изискванията на чл. 260 и чл. 261 ГПК, както и да съдържа точно и мотивирано изложение на основанията за отмяна. Чрез препращащите норми на чл. 260 и чл. 261 ГПК са очертани изискванията, на които трябва да отговаря молбата за отмяна, а именно да съдържа: името и адреса на страната, която я подава; означение на обжалваното решение, указание в какво се състои порочността на решението; в какво се състои искането; новооткритите и новонастъпили факти, които молителят иска да се вземат предвид при решаването на делото и точно посочване на причините, които са му попречили да посочи новооткритите факти; новите

доказателства, които молителят иска да се съберат при разглеждане на делото и излагане на причините, които са му попречили да ги посочи или представи; подпис на молителя; преписи от молбата и приложенията ѝ, според броя на лицата, които участват в делото като насрещна страна; пълномощно, когато молбата се подава от пълномощник; новите писмени доказателства, посочени в молбата; документ за внесена такса.

Съгласно чл. 306, ал. 2 ГПК, при неотстраняване в срок на нередовностите на молбата за отмяна се прилагат разпоредбите на чл. 286 ГПК, т.е. молбата се връща от администриращия съд, когато е подадена след изтичане на срока по чл. 305, ал. 1 ГПК, който тече от деня, определен в нормите на разпоредбата от т. 1 до т. 5 и когато не се отстранят в срок допуснатите нередовности.

Общото събрание на Гражданска и Търговска колегии на Върховния касационен съд приема, че неизпълнението от молителя в срок на указанията за вписване на молбата за отмяна по чл. 112, б. „к” ГПК, въпреки че няма отношение към съдържанието на подлежащия на вписване акт, има значение за оповестяването на процеса спрямо трети лица и е относимо при разрешаването на споровете с лица, извършили фактически действия /полезни разноски/ или правни действия /въз основа на които се преценява добросъвестност или недобросъвестност на владелец/ преди или след вписването, поради което неизпълнението на указанията на съда за вписването ѝ следва да се приравни, като процесуалноправен резултат, с неизпълнението на указанията на съда за отстраняване на недостатъците на молбата за отмяна по чл. 306, ал. 1 ГПК.

Изискванията за редовност на молбата за отмяна, както всички изисквания за редовност на искиви молби, въззивни или касационни жалби, които страната отправя до съда за защита и съдействие на лични и имуществени права - чл. 2 ГПК са насочени към обезпечаване редовност на сезирането. Само при редовност на сезирането за съда възниква процесуалното задължение и право да проведе съдебното производство и да постанови съдебен акт. Изискванията за редовност на сезирането осигуряват надлежното упражняване на процесуални права от страните, поради което съдът служебно упражнява контрол за спазването им, респективно за липсата на положителни или наличието на отрицателни процесуални предпоставки за допустимост на производството. Изискванията за редовност, включително тези, които се отнасят до молбите за отмяна, се създават от законодателя с цел надлежното упражняване на процесуални права. Техният регламент няма да има процесуалноправно значение, ако спазването им не е обезпечено с конкретни процесуалноправни последици.

Изискването по чл. 112, б. „к” ЗС е въведено с изменението на ЗС, обн. ДВ, бр. 100 от 2010 г., в сила от 21.12.2010 г. и има конкретна цел, а именно да се даде гласност на съдебния спор относно недвижим имот, което е от значение за сигурността на гражданския оборот, както и при уреждане на правоотношенията с лица, породени от фактически или правни

действия спрямо този имот. Реализирането на тези функции на вписването, с оглед правната сигурност на гражданския оборот, очертават наличието на публичен интерес, чиято защита задължава съдът да упражнява служебен контрол при провеждането на производство по чл. 306 ГПК за наличието на вписана молба за отмяна. Изискването за вписване на молбата за отмяна е уредено в специален закон, като предпоставка за надлежно движение на извънинстанционното производство за съдебен контрол по Глава 24 ГПК, което обуславя приложението на чл. 306, ал. 2 ГПК, като санкционна процесуалноправна последица на закона, настъпваща в резултат на процесуално поведение на страната – молител, несъобразено с указанията на съда.

Изискването по чл. 112, б. „к” ГПК има своето обяснение и в необходимостта оповестителната функция на вписването да се обезпечи от един по – ранен момент, а именно от момента на сезиране на Върховния касационен съд, а не едва от момента на постановяване на неговото решение. С постановяването му по реда на чл. 307, ал. 3 ГПК /при позитивен за молителя изход на делото/ се поражда правните последици на конститутивния съдебен акт - погасяват се последиците на отменено решение, включително силата на пресъдено нещо и се възстановява висящността на съдебното производство, чрез „повторно” поставяне в ход на исковото производство, което към датата на подаване на молбата за отмяна не е висящо. Правните последици, които законът свързва с изпълнение на разпоредбата чл. 112, б. „к” ЗС – посочените функции на вписването, се поражда от момента на вписването на молбата за отмяна и действат през целия период на висящност на извънинстанционното производство. Преди това такива последици, но във връзка с изпълнение разпоредбата на чл. 114 б. „в” ЗС, са били настъпили при висящността на исковия процес, до приключване на исковото производство с влязло в сила решение, както и 6 месеца след това в хипотезата на чл. 115, ал. 2 ЗС. Еднаквостта на целите, към които е насочено вписването, като правно действие в исковото производство и извънинстанционното производство, обуславя и еднаквост на правните разрешения, отнасящи се до надлежното движение на двете производства. Затова, въпреки че не засяга изискването за редовност и съдържание на молбата за отмяна, поради спецификата си, неотнормирана към всички молби за отмяна, изискването по чл. 112, б. „к” ЗС, като релевантно за оповестяване на процеса спрямо трети лица, има значение за надлежното движение на извънинстанционното производство по Глава 24 ГПК, което се проявява във възникването на основание за връщане на молбата за отмяна при неизпълнение указанията на администриращия съд за вписването ѝ.

3. По въпроса за приложението на отмяната по чл. 303 – чл. 309 ГПК към решенията на окръжния съд, постановени по жалби срещу действията на съдебния изпълнител, е налице противоречива практика, която се е формирала от три становища. Според едното становище, на отмяна по реда

на чл. 231 и сл. ГПК /отм./, респ. Глава 24 ГПК подлежат само съдебни актове, които разрешават със сила на пресъдено нещо конкретен материалноправен спор, поради което и доколкото съдебното решение по чл. 332 и сл. ГПК /отм./, респ. чл. 435 и сл. ГПК е постановено в рамките на контролно - отменително производство, в което се разрешава процесуалноправен спор и не се формира сила на пресъдено нещо по материалноправен спор, същото не се включва в предметния обхват на извънinstancионното производство.

Според друго становище, съдебните решения, постановени по жалби срещу действия на съдебния изпълнител, подлежат на отмяна по реда на Глава 24 ГПК, тъй като с тях се формира сила на пресъдено нещо относно процесуалноправен спор, свързан с конкретното обжалвано действие и потестативното право да се иска неговата отмяна.

Застъпено е и трето становище, съгласно което в хипотезата, при която в производството по жалба срещу действие на съдебния изпълнител съдът, разрешавайки процесуалния въпрос, по необходимост се произнася и по самото материално право, решението му придобива значението на акт, с който се разрешава материалноправен спор и поради това може да бъде предмет на отмяната по реда на чл. 303 – чл. 309 ГПК.

По поставения въпрос Общото събрание на Гражданска и Търговска колегии на Върховния касационен съд намира следното:

Отмяната е съдебно производство /процесуален способ/ за защита срещу влезли в сила неправилни съдебни решения, когато неправилността се дължи на изчерпателно изброени в чл. 303, ал. 1 и чл. 304 ГПК основания. Предметът на молбата по чл. 306, ал. 1 ГПК е съдебен акт /влязло в сила решение/, резултат на приключил спор, който характеризира производството по Глава 24 ГПК като самостоятелно и извънinstancионно, т.е. като процесуален способ, регламентиран извън предвидената в ГПК триинстанционна система за разглеждане на граждански и търговски дела по същество. Както всяко съдебно производство, отмяната е въведена в ГПК с конкретна цел, обуславяща нейната същност - защитата на страните срещу порока на влязлото в сила решение: неправилността на съдебния акт. Целта на отмяната е преодоляване на формираната неправилно сила на пресъдено нещо на съдебния акт, когато този резултат се дължи на изчерпателно изброените в чл. 303, ал. 1 и чл. 304 ГПК основания, както и възстановяване висящността на исковото производство. С възобновяване на производството се осигурява отстраняване на произтичащия от порока на съдебния акт резултат, чрез преодоляване на визираните в отменителните основания причини, довели до неговата неправилност: фактическата или доказателствена непълнота по делото, престъпните обстоятелства, върху които е основано решението, установени по надлежния ред, постановлението на съд или друго държавно учреждение, впоследствие отменено, неправилното решение, постановено при обективен и субективен идентитет на спора с друг правен спор, нарушаването на правото за защита и правото на справедлив процес. Отмяната цели и преодоляването на

необжалваемостта на влязлото в сила решение, но само доколкото необжалваемостта е предпоставка за поражането на силата на пресъдено нещо, като най – важна последица на съдебното решение. Целта на производството по Глава 24 ГПК- да бъде преустановено действието на силата на пресъдено нещо на съдебното решение, като краен правен резултат и да се възстанови висящността на производството по спора, с който е сезиран съда, определя и приложното поле на отмяната като процесуален способ за защита, допустим по отношение на определен кръг съдебни постановления - влезли в сила решения, ползващи се със сила на пресъдено нещо в трите ѝ основни проявления – правоустановяващо действие, правопотвърждаващо или правоотричащо спорното право, което трансформира спорното правоотношение в безспорно, регулиращо действие, произтичащо от установеното с решението правно положение, задължаващо страните да съобразяват поведението си за в бъдеще със съдебно установеното правно положение /чл. 298, ал. 1 ГПК/ и непререшаемост на спора – чл. 299 ГПК.

Съдебните решения, постановени в производство по жалби срещу действия на съдебен изпълнител, пораждат правна последица, която не покрива съдържанието на силата на пресъдено нещо. Производството по чл. 435 – чл. 438 ГПК е процесуално средство за защита срещу незаконност на принудителното изпълнение и има за предмет незаконосъобразни действия или откази на съдебен изпълнител. Защита по този ред получават лицата, чиито права са засегнати от незаконните действия или откази на съдебен изпълнител – вискателят, длъжникът, присъединените кредитори, участващите в изпълнението лица – наддавач, купувач, трето задължено лице, пазач, трети лица. Производството се образува по жалба на посочените лица, подадена чрез съдебния изпълнител, чието действие или отказ се атакува до окръжния съд по мястото на изпълнението в едноседмичен срок от извършване на действието, ако страната е присъствала при извършването му или ако е била призована, а в останалите случаи – от деня на съобщението, като за третите лица срокът започва да тече от узнаване на действието. Съгласно чл. 437, ал. 1 ГПК, когато жалбата е подадена от страна по изпълнителното дело, разглеждането ѝ се провежда в закрито заседание /освен когато трябва да се изслушат свидетели или вещи лица/, а когато жалбата е подадена от трето лице, се разглежда в открито заседание с призоваване на жалбоподателя и страните по изпълнителното дело. Производството е двустранно, спорно, правораздавателно по характера си /в този смисъл са разрешенята, приети с ТР № 3 от 12.07.2005 г. по т. дело № 3/2005 г. на ОСГКТК на ВКС/, чийто предмет е валидността на извършеното от изпълнителния орган действие или исканото от жалбоподателя негово задължение. Правомощията на окръжния съд са контролно – отменителни и с реализирането им се упражнява контрол за законосъобразност на действието или отказа на изпълнителния орган. Спорът по законосъобразността на действията или отказите на изпълнителния орган по естеството си е различен от спора за

наличието на изпълняемо право. Същото решение не се ползва със сила на пресъдено нещо, дори когато има за предмет материалноправни въпроси, които са преюдициални за жалбата. В този случай предмет на спора са действията на съдебния изпълнител, но не и претендираното материално право. Когато материалното право е засегнато от изпълнението, защитата на лицето, което претендира, че е негов носител се осъществява чрез установителен иск, чрез който ищецът може да установи, че имуществото, върху което е насочено изпълнението за парично вземане, не принадлежи на длъжника /чл. 440 ГПК/. Решението по чл. 437 ГПК не се ползва със сила на пресъдено нещо относно изпълняемото право. Съдебният акт има за предмет съответното изпълнително действие, а дори то да засяга секвестрируемостта на имота, въпросът за секвестрируемостта е въпрос по изпълнението, респективно за правилността на изпълнителното действие и с разрешаването му не се формира сила на пресъдено нещо по материално право. С разглеждането на споровете по чл. 435 ГПК – дали съществува правото да се иска унищожаване на действието, проведено от изпълнителния орган или съответно, дали съществува в тежест на съдебния изпълнител задължение да извърши исканото действие, се разрешава процесуалния въпрос за валидността на процесуалните действия на съдебния изпълнител. Приетото от съда разрешение се отнася единствено до обжалваното конкретно действие или отказ на съдебния изпълнител и не се зачита като правоустановяващо действие по други спорове – то не обвързва съда, разглеждащ деликтния иск на увредения за присъждане на обезщетение от причинено процесуално незаконосъобразно принудително изпълнение от частен съдебен изпълнител по чл. 45 ЗЗД, а по чл. 49 ЗЗД от държавен съдебен изпълнител. Съдът сезиран с посочените искове подлага на самостоятелна преценка законосъобразността на действията или бездействията на изпълнителния орган, като не е обвързан от съдържанието на съдебното решение по чл. 436 ГПК. Решението на окръжния съд не е в състояние да формира сила на пресъдено нещо по законосъобразността на процесуалната дейност на изпълнителния орган, която да бъде съобразена в спорове, в които се третира същия процесуален въпрос.

Отмяната по Глава 24 ГПК не е способ за отстраняване необжалваемостта на съдебните актове, а способ за преодоляване на силата на пресъдено нещо по предмета на решението, която нейна цел определя и приложното ѝ поле на производство за отмяна на влезли в сила съдебни решения, формиращи сила на пресъдено нещо по правния спор. Тези особености на производството по чл. 303 – чл. 309 ГПК изключват решенията по чл. 436 ГПК от обсега на отмяната.

Неотносимостта на решенията, постановени в производства по чл. 435 – чл. 438 ГПК, към кръга на съдебните актове, подлежащи на извънреден контрол по Глава 24 ГПК произтича и от други особености. С контролните решения по чл. 437 ГПК актовете на съдебния изпълнител се отменят или жалбите се оставят без уважение, като неоснователни. Прилагането на отмяната по чл. 303 – чл. 309 ГПК по отношение на тази

категория съдебни актове би мултиплицирало контролните производства, тъй като всяко произнасяне по жалбата срещу акт на съдебния изпълнител би подлежало на извънстанционен контрол пред ВКС, който ще действа като отменителен орган и в зависимост от резултата на проверката или ще отхвърля искането за отмяна като неоснователно, или ще го уважи. В последния случай отмяната на неправилното решение възстановява висящността на съдебното производство по чл. 435 – чл. 438 ГПК, а неговото приключване с решение на окръжния съд би засегнало конкретно процесуално действие или отказ на съдебния изпълнител към момент, към който отмяната на акта, с оглед сроковете по чл. 305 ГПК, които пролонгират процесуалната възможност за сезиране на касационния съд неограничено във времето, ще погаси правния интерес от реализация на акта на съдебния изпълнител по изпълнително производство, извървяло частично или изцяло своя ход. По този начин упражняването на извънредния способ за контрол върху неправилни решения не би могло да антиципира отпадането на опороченото процесуално действие или отказ на съдебния изпълнител и запълването на изпълнителното производство със законосъобразен акт към момент, към който изпълнителният процес би могъл да осъществи естествено своя по – нататъшен ход. Друга последица от прилагането на отмяната по чл. 303 – чл. 309 ГПК по отношение на разглежданата категория съдебни актове е удвояването на контрола по отношение на акт на съдебния изпълнител, което би довело до неколкочкратното разрешаване на един и същи въпрос – за законосъобразността на извършеното от съдебния изпълнител процесуално действие или за законосъобразността на отказа на съдебния изпълнител да го извърши.

Горните разрешения по тълкуването на правната уредба налагат и отрицателен отговор на поставения въпрос, а именно, че решенията на окръжен съд, постановени по жалби срещу действията на съдебния изпълнител, не подлежат на отмяна по реда на Глава 24 ГПК.

4. Въпросът за приложимостта на производството по отмяната към влезлите в сила съдебни решения, постановени в производство по спорна съдебна администрация, е получил противоречиви разрешения в съдебната практика. Според едно от вижданията, влезлите в сила съдебни решения, постановени в производства по спорна съдебна администрация, не подлежат на отмяна. Това тълкуване е аргументирано с разясненията в т. 2 от Постановление № 2 от 29.09.1977 г. по гражданско дело № 1/1977 г. на Пленума на Върховния съд на НРБ /ППВС № 2/1977 г./, съгласно които на отмяна подлежат само актовете, които се ползват със сила на пресъдено нещо, т.е. които са задължителни за страните, техните правоприемници и наследници и по които спорните въпроси не могат да бъдат пререшавани.

Обратното становище е, че съдебните актове от посочената категория подлежат на отмяна, тъй като въпросите, предмет на разглеждане, могат да бъдат пререшавани само при наличието на нови факти.

По поставения въпрос Общото събрание на Гражданска и Търговска колегии на Върховния касационен съд намира за правилно първото виждане.

Актовете от разглежданата категория са решения, постановявани при упражняване от съда правомощия на съдебна администрация. Предмет на тези актове е промяната на граждански правоотношения, съгласно установени от закона критерии и интереси. Решенията, с които се администрират граждански правоотношения, се характеризират с отменимостта или изменимостта на постановения правен резултат, въз основа на нови обстоятелства - факти с правно значение, преценявани от съда по целесъобразност. Въпросните решения са обжалваеми и за да влязат в сила трябва да са налице предвидените в закона предпоставки. Необжалваемостта, като правен ефект, настъпва от различни моменти, очертани с разпоредбата на чл. 296 ГПК. С изключение на хипотезата по чл. 296, т. 1 ГПК /решения, които не подлежат на обжалване/, във всички останали случаи /чл. 296, т. 2 и т. 3 ГПК/ необжалваемостта е следствие от определени юридически факти – изтичане на законен срок и процесуално бездействие на заинтересованата страна, легитимирана да обжалва решението, оттегляне или отказ от жалбата, неуважаване на подадената въззивна жалба и т.н. Влизането в сила на въпросната категория решения не поражда последиците на силата на пресъдено нещо. Те могат да бъдат отменени или изменени при възникването на нови обстоятелства, чиято релевантност съдът преценява по целесъобразност. Тяхната обжалваемост не ги прави идентични, нито близки по правен ефект с решенията, които се ползват със силата на пресъдено нещо.

Разглежданият вид решения не са годни да породят сила на пресъдено нещо. Те нямат за предмет субективно право, по отношение на което възниква силата на пресъдено нещо. С тях не се разрешава материалноправен спор относно съществуването на такова право, чрез правоустановяващото действие на силата на пресъдено нещо /СПН/ в аспектите на нейното проявление – правопотвърждаващо или правоотричащо действие към момента на приключване на устните състезания. Същите актове не разрешават и процесуалноправни въпроси, напр. за нищожността на съдебно решение или за неговата недопустимост. Решенията, постановени в производства по спорна съдебна администрация, имат за предмет промяна на граждански правоотношения на страните /напр. промяна на ползването на съсобствен недвижим имот, промяна на упражняването на родителските права по отношение на малолетните и непълнолетни деца, на тяхното местоживееене, както и на режима на личните отношения между родители и деца и др./, която обаче не произтича от упражняване на конкретно право, регламентирано от закона, а от разрешението, което съдът дава, за да уреди тези правоотношения, съгласно очертани от закона критерии и интереси въз основа на факти, преценявани по целесъобразност. Тези въпроси не са от естество да формират предмет, годен да породи сила на пресъдено нещо.

Становището, застъпено в съдебната практика, че тези актове подлежат на отмяна по реда на Глава 24 ГПК, тъй като могат да бъдат изменяни или отменяни единствено при наличието на нови факти, с изключение на хипотезата на новооткрити факти, не може да бъде споделено. Същите актове могат да се изменят или отменят въз основа на факти, съществували по време на висиящността на процеса, за които страните не са знаели, поради което и не са ги въвели в съдебното производство. Преценката на тяхното значение за промяната на гражданското правоотношение се прави към момента на приключване на устните състезания, но за реализиране на правната промяна е без значение дали те са новонастъпили или новооткрити. От значение е, дали съответните обстоятелства оказват влияние върху преценката на съда. Изменението на постановения от тези решения правен резултат въз основа на нови обстоятелства, включително новооткрити, ги отличава от решенията, които се ползват със сила на пресъдено нещо. При последните съществуването на правото се установява към определен, минал момент – към момента на приключване на устните състезания, след който правото не може да се оспорва въз основа на обстоятелства, настъпили преди приключване на устните състезания. При решенията, постановени в производства за спорна съдебна администрация, промяната на правното положение може да се реализира въз основа на факти, съществували към момента на постановяване на съдебния акт, но останали неизвестни за страната, респективно и за съда, тъй като не са били процесуално въведени и са останали извън неговата преценка. Затова при разглежданата категория решения не може да се прояви и преклюдиращото действие на силата на пресъдено нещо. Постановеното решение може да бъде изменено или отменено въз основа на новооткрити или нововъзникнали факти по искане на страната. Поради това отмяната му по реда на Глава 24 от ГПК няма да бъде необходима, тъй като съществува друг процесуален способ за защита – предявяване на искане за промяна на съществуващото правно положение въз основа на новооткрити или нововъзникнали факти, имащи правно значение за преценката на съда по целесъобразност.

Становището, че прилагането на производството по чл. 303 – чл. 309 ГПК по отношение на този вид съдебни актове е обусловено от необходимостта да се отменят решенията, които са неправилни и с които спорът е разрешен в нарушение на закона, не може да бъде споделено. Друг път за защита срещу неправилни решения е предвиден по реда на обжалването. Освен това извънредният способ за контрол по реда на отмяната не може да бъде проведен по отношение на съдебни актове, които не влизат в обсега на неговото приложение и които постановяват правен резултат, който може да бъде променен, включително въз основа на новооткрити обстоятелства, чрез тяхното разглеждане в ново производство.

Изложеното налага извод за неприложимост на производството по Глава 24 ГПК към разглежданата категория съдебни актове, поради

негодността им да породят СПН и възможността да бъдат изменени или отменени при наличието на предпоставки за това.

5. По въпроса, кога е налице идентичност в предмета на влезлите в сила съдебни решения като основание за отмяна на неправилното решение по смисъла на чл. 303, ал.1, т. 4 във връзка с чл. 307, ал. 4 ГПК, съдебната практика е непоследователна, поради застъпването на различни виждания относно обективния идентитет на силата на пресъдено нещо на влезлите в сила съдебни решения по отношение на фактическия състав на чл. 303, ал. 1, т. 4 ГПК. Застъпени са няколко различни виждания.

Според едното от тях, основание за отмяна е налице единствено при пълен обективен и субективен идентитет по отношение на предмета и страните на влезлите в сила решения, които си противоречат. Основанието възниква, когато има тъждество между делата по отношение на въведените с исковата молба страни, основание и петитум. Съгласно разрешената, приети в посоченото становище, противоречието трябва да произтича от самите решения, а не от мотивите към тях. Отрича се възможността да се иска отмяна по реда на чл. 303, ал. 1, т. 4 ГПК при противоречие по преюдициален въпрос, формирано в мотивите на постановеното преди решението, чиято отмяна се иска влязло в сила решение. Аргументът е, че обсъждането на преюдициален въпрос в мотивите на съдебното решение не прави приетите правни разрешения част от предмета на делото, по което е постановено решението, отмяната на което се претендира.

Другото виждане е, че разглежданото основание по чл. 303, ал. 1, т. 4 ГПК е налице не само при пълен обективен и субективен идентитет по отношение на предмета и страните на влезлите в сила решения, които си противоречат, но и когато са разрешени по различен начин спорове по идентични преюдициални правоотношения, намерили отражение в диспозитивите на двете решения, по едното от които произнасянето по преюдициалното правоотношение имплицитно се включва в предмета на делото.

Третото виждане е, че противоречиво разрешаване на преюдициални за изхода на спора правни въпроси във влезли в сила съдебни решения, между едни и същи страни, не обуславя наличието на основание за отмяна по смисъла на чл. 303, ал. 1, т. 4 ГПК, след като са постановени по различни искове.

По поставения въпрос Общото събрание на Гражданска и Търговска колегии на Върховния касационен съд намира следното:

Налице е фактическият състав на чл. 303, ал. 1, т. 4 ГПК при пълен обективен и субективен идентитет по отношение на предмета и страните по делата. Противоречие между две съдебни решения има тогава, когато те се отнасят до един и същи спорен предмет, но го установяват различно, като различието е в диспозитивите относно съществуването или несъществуването на субективното гражданско право. В този случай е налице тъждество в предмета на двете дела, който чрез решенията става и

техен предмет. Законът изисква противоречие между решенията, т.е. между диспозитивите на съдебните актове, а не между мотивите на двете решения.

Разглежданият фактически състав е налице не само при пълен обективен и субективен идентитет по отношение на предмета и страните по делата, но и когато са разрешени по различен начин правните въпроси, включени в предмета на делото, по който се формира сила на пресъдено нещо. Основанието на чл. 303, ал. 1, т. 4 ГПК ще е налице, когато разрешаването на спора по единия иск – обусловената претенция имплицитно съдържа в себе си произнасянето по другия иск – обуславящата претенция и разрешенията по обуславящия спор си противоречат. За да възникнат предпоставките по разпоредбата, трябва да е налице съвпадение между страните, както и да съществува обективно тъждество на производствата, но за разлика от хипотезата, при която обективното тъждество на производствата е резултат от еднаквите спорни предмети, в разглеждания случай обективният идентитет не се изразява в еднакъв предмет на делата, те имат различни спорни предмети, но предметът на обусловеното дело инкорпорира в себе си този на обуславящото дело. Въпреки различието в спорните предмети, между диспозитивите на двете решения възниква съотношение по силата, на което предметът на единия диспозитив имплицитно се включва в предмета на другия диспозитив. Разрешаването на спора по обусловения иск е предпоставено от установителното действие на силата на пресъдено нещо по постановеното преди него /преди решението, чиято отмяна се иска/ влязло в сила решение по преюдициалното правоотношение, което му противоречи. Предметите на двете решения са в съотношение, при което правото по обусловеното решение е мълчаливо отречена правна последица от предмета на решението по обуславящия иск.

6. В съдебната практика нееднозначно се разрешава въпроса, кои влезли в сила преграждащи определения подлежат на отмяна по реда на Глава 24 ГПК. Формирани са различни виждания по този въпрос относно най – голямата група преграждащи определения – прекратителните определения, но като се има предвид, че останалите преграждащи определения имат сходни правни последици като прекратителните определения, е наложително правните разрешения да бъдат идентични за цялата категория преграждащи определения. Противоречието в практиката относно поставения въпрос е възникнало от двете становища по неговото разрешаване. Според едното виждане, уреденият в чл. 303 – 309 ГПК извънреден способ за извънinstancионен контрол за защита срещу неправилни решения намира приложение единствено по отношение на влезли в сила съдебни решения или други съдебни актове, с които се разрешава правен спор със сила на пресъдено нещо, но не и по отношение на определения за прекратяване на производството. Посоченото виждане е обосновано със систематичното място на производството за отмяна, като извънреден способ за защита срещу неправилни решения, постановени в

исковото производство, както и с изричното посочване от законодателя на вида съдебни постановления в чл. 303, ал. 1 ГПК, подлежащи на извънinstancионен контрол, а именно решенията. Аргументът е, че законодателят е имал предвид тази категория съдебни актове за очертаващи предмета на извънinstancионното производство. Допълнителен аргумент е този, че при създаването на уредбата е взета под внимание спецификата на съдебните актове, които се постановяват в исковото производство и са въведени в предмета на извънредния способ по Глава 24 ГПК, които имат конкретни правни последици, проявяващи се чрез силата на пресъдено нещо.

Според другото становище, процесуалноправният институт на отмяната намира приложение и по отношение на влезли в сила определения за прекратяване на производството. Това становище е обосновано с виждането, че макар и да не разрешават материалноправен спор със сила на пресъдено нещо, посочените определения имат сходни правни последици с тези на влязлото в сила решение, а и не съществува друг път за защита срещу допуснатата незаконосъобразност при постановяването им.

По поставения въпрос Общото събрание на Гражданска и Търговска колегии на Върховния касационен съд намира следното:

Преграждащите определения, с изключение на определенията за прекратяване на производството поради отказ от иск, не се включват в предмета на влезлите в сила съдебни актове, които подлежат на отмяна по реда на Глава 24 ГПК. Предметният обхват на разглежданата категория съдебни актове е очертан в т. 5 от ТР № 1/17.07.2001 г. по т. гр. дело № 1/2001 г. на ОСГК на ВКС, чиито разрешения запазват актуалността си и при действието на ГПК – 2007 г. Съгласно приетите от ОСГК разрешения, преграждащи развитието на производството определения са визираните в чл. 185 ГПК – 1952 г. /отм./. Правилото отпадна с приемането на сега действащия ГПК, в който тази група определения, притежаващи обща характеристика, е изброена сред определенията на съда, срещу които могат да бъдат подавани частни жалби – чл. 274, ал. 1, т. 1 ГПК. Преграждащите определения се обособяват в определения за прекратяване, спиране и отказ за възобновяване на спряно производство.

Прекратителни определения в първоинстанционното исково производство са постановените във връзка с недопустимост на производството поради липса или ненадлежно упражняване на правото на иск. Противоречието в съдебната практика относно принадлежността на актове на съда към отмяната по Глава 24 ГПК засяга именно тази най-голяма група преграждащи определения. Те са посочени при изброяването на преграждащите определения в т. 5 от цитираното ТР на ОСГК на ВКС, което запазва своето значение и при действащия ГПК, като се имат предвид и разрешенията в ТР № 1/2013 г. от 09.12.2013 г. по т. дело № 1/2013 г. на ОСГКТК на ВКС, съгласно които извън категорията на преграждащите определения са определенията, с което първоинстанционният съд е отказал да приеме за съвместно разглеждане в същото производство инцидентен

установителен иск /т. 7 а/ от ТР № 1/2013 г. от 09.12.2013 г. по т. дело № 1/2013 г. на ОСГКТК на ВКС, определението на въззивния съд, с което е потвърдено първоинстанционно определение за отказа да се конституира трето лице – помагач, определението на въззивния съд, с което се потвърждава определение на първоинстанционния съд, с което е оставен без уважение отвод за неподведомственост, респ. за неподсъдност, определението по чл. 122 ГПК, постановено по спор за подсъдност между съдилищата /т. 9 а/, в/ , втори и трети абзац от диспозитива на ТР № 1/2013 г. от 09.12.2013 г. по т. дело № 1/2013 г. на ОСГКТК на ВКС. Останалите актове, изброени в т.т. 7 и 9 от цитираното ТР на ОСГКТК на ВКС са преграждащи. Определението за спиране на делото, определението, с което се отказва възобновяване на спряното производството по него, потвърждаващите ги определения, с оглед временното преграждане развитието на делото са преграждащи.

Разглежданата категория съдебни актове се характеризира със стабилитет на правните последици, а именно неоттегляемост по смисъла на чл. 253 ГПК - актовете след влизането им в сила не могат да бъдат изменени или отменени от съда, който ги е постановил, вследствие изменение на обстоятелствата, грешка или пропуск. По прекратителните определения, след влизането им в сила, спорът за процесуалната недопустимост на съдебното производство не може да бъде пререшаван. Прекратителните определения, с изключение на тези по чл. 233 ГПК, имат и друг процесуалноправен резултат, който ги отличава от решенията като вид съдебни постановления. С влизането им в сила не се погасява правото на ищеца да получи търсената с иска защита. При прекратителните определения последният отново може да заяви с иск същото спорното право. Повторното предявяване на иска е нов юридически факт, с осъществяването на който се поражда процесуално правоотношение, което не е идентично със старото. С провеждане на проверката за допустимост на производството съдът не повтаря предходната проверка за процесуална допустимост, в резултат на която е било постановено предходното определение за прекратяване на съдебното производство, а отново реализира служебно контрола за липсата на положителни или наличието на отрицателни процесуални предпоставки за допустимост на производството.

При определенията за спиране на производството или определенията, с които се отказва да бъде възобновено спряното производство, временно се преустановява развитието на съдебното производство. След отпадане на основанието за спиране делото продължава своя ход – чл. 230 ГПК. При тази категория определения не се погасява правото на ищеца да получи търсената с иска защита, тъй като преустановяване движението на съдопроизводството е временно. Производството в хипотезата на чл. 229, ал. 1, т. 1 ГПК, при неизпълнението на задължението по чл. 231, ал. 1 ГПК от страните по делото и в хипотезата на чл. 229, ал. 1, т. 2 ГПК, при неизпълнение на задължението по чл. 230, ал. 2 ГПК от ищеца се прекратява. Настъпват посочените по - горе правни последици, характерни

за прекратителните определения, които не лишават ищеца от правото да предяви повторно същия иск. В тази хипотеза важат разрешенията, отнасящи се до прекратителните определения.

Изложените особености на определенията за прекратяване на съдебното производство и другите преграждащи определения налагат извод, че като вид съдебни постановления същите нямат характеристиките на съдебните решения, които законодателят е имал предвид като конкретна категория съдебни актове, по отношение на които следва да бъде осигурена процесуалноправна защита, чрез извънреден способ за съдебен контрол на изчерпателно изброени и ограничено лимитирани фактически състави.

В подкрепа на това разрешение се налага и друго съображение, произтичащо от граматическото тълкуване на правната уредба, а именно обстоятелството, че прекратителните определения не са посочени изрично като съдебни актове, подлежащи на отмяна. При регламентиране на различните съдебни производства законодателят определя вида на съдебното постановление, за което те се отнасят: в Глава осемнадесета, Раздел I- относно исковото производство, Глава двадесета- относно въззивното производство, както и в Глава двадесет и втора- относно касационното производство, чл. 290 – чл. 295 ГПК, това са решенията. В Глава осемнадесета, Раздел IV – относно производствата, с които съдът се произнася по въпроси, с които не се решава спорът по същество, Глава двадесета и втора, чл. 288 ГПК по производствата по допускане на касационното обжалване, означените от законодателя съдебни актове са определения. В Глава двадесет и четвърта ГПК като предмет на производството за отмяна изрично са посочени решенията. Налице е един и същи нормативен подход на законодателя при очертаване предмета на съдебното производство - да означава съдебното постановление, за което се отнася съответното производство, чрез посочване на неговия вид – определение, разпореждане или решение. Налага се извода, че този подход определя и вида на съдебните актове, които подлежат на отмяна – решенията или съдебни актове със същите процесуалноправни характеристики.

Неотносителността на посочените определения към съдебните актове, които подлежат на отмяна, не може да се обоснове и с аргумент за липсата на друго процесуално средство за защита. Производството по чл. 303 – чл. 309 ГПК е извънинстанционно производство за контрол по отношение на неправилни съдебни решения. Извънредният характер на производството произтича от относителността му единствено към влезли в сила решения, както и от необходимостта за защита срещу тяхната неправилност в ограничен брой случаи, изчерпателно изброени и лимитативно въведени. Този характер на производството обуславя приложимостта му не към всички актове на съдилищата, а само към определена категория съдебни актове – решения, ползващи се със силата на пресъдено нещо и определения, имащи техните правните последици, към които единствено могат да се отнесат и предвидените основания за отмяна по чл. 303 и чл.

304 ГПК. Като извънредно процесуално средство за съдебен контрол на неправилни решения, ползващи се със сила на пресъдено нещо, отмяната не може да се приложи по отношение на други съдебни актове, за които след изчерпване на редовния процесуален ред не съществува друг път за защита, именно поради ограничения обхват на съдебните актове, подлежащи на извъннестанционен съдебен контрол и произтичащия от него ограничен кръг на основанията /фактическите състави/, предвидени от законодателя като причини за отмяна на влезлите в сила решения и възобновяване на производствата по тях.

Различни в сравнение с останалите преграждащи определения са характеристиките на определението за прекратяване на делото поради отказ от иска, които обуславят относимостта му към съдебните актове, подлежащи на отмяна по Глава 24 ГПК. Отказите от процесуални права са изявления на страната, отправени до съда, че не поддържат занапред исканията си. Отказът от иска е също така волеизявление, отправено до съда, с което ищецът заявява, че не поддържа занапред иска си. С така направеното волеизявление ищецът се отказва от търсената искова защита, което има за правна последица окончателно загубване на възможността претенцията да бъде отново предявена. Прямо съда възниква като правната последица десезирането му със спора. Тези особености на отказа от иска определят характеристиката му на процесуално действие. В този смисъл реализирането му не съставлява отказ от материално право, т.е. с осъществяването му страната не формира материалноправен отказ от претендирано материално право.

Като едностранно процесуално действие, свързано с процесуалноправни последици, отказът от иска трябва да отговаря на определени изисквания, за да бъде валиден, а именно да бъде предприет от ищеца като носител на свое право или от процесуален субституент в хипотезата на чл. 26, ал. 2 ГПК, при извършване от пълномощник да е налице изрично пълномощно, а от законен представител - отказът следва да бъде одобрен от съда, съответно при предявяването му от необходимими другари да е налице съгласието на всеки от тях. Отказът от иска може да бъде направен устно в съдебно заседание или писмено извън съдебно заседание, като съгласието на ответника не е необходимо, а освен това може да бъде проведен по всяко време на висящността на делото.

Последиците на отказа от иска следват от неговата същност на изявление на ищеца, отправено до съда, с което заявява, че не поддържа иска си. Тези последици са специфични. При отказ от иска съдът не постановява решение за отхвърляне на иска като неоснователен, а прекратява делото. В този смисъл са разпоредбите на чл. 228, ал. 2 ГПК по повод заменянето на ответника без негово съгласие с нов ответник и чл. 233 ГПК във връзка с извършване на отказа пред въззивната или касационна инстанция. В правната теория волеизявлението на ищеца по чл. 233 ГПК се обяснява като негово твърдение за неоснователност на иска /че твърдяното право не съществува или че оспорваното с исковата молба право

съществува – последната хипотеза засяга единствено отрицателния установителен иск/, както и като изявление за изоставяне на търсената искова защита, респективно желание на ищеца съдът да се десезира от разглеждане на правния спор. Застъпено е в доктрината виждането, че законодателят удовлетворява интереса и на двете страни окончателно да се преустанови спора между тях, като към волеизявлението на ищеца за отказ от иска прикрепва правния ефект на силата на пресъдено нещо със съдържанието, което тя има по отношение на съдебното решение, с което се разрешава материалноправен спор. Като аргумент в подкрепа на това разбиране в теорията се сочи разпоредбата на закона, която предвижда, че след като се откаже от спорното право ищецът не може да предяви отново същия иск, както и че обжалваното решение се обезсилва, когато отказът е направен пред въззивната или касационната инстанция, т.е. процесът е станал недопустим, съответно недопустимо е станало постановяването на решение по съществуващото на спора. Без помощта на решение, сам по себе си, отказът поражда сила на пресъдено нещо. Разпоредбата на чл. 233 ГПК не регламентира силата на пресъдено нещо като правна последица на отказа от иска, а посочва една от последиците ѝ – непререшаемост на правния спор /арг. чл. 233, изречение второ ГПК/. Силата на пресъдено нещо се прикрепва към волеизявлението, с което ищецът се отказва от иска.

Субективните предели на силата на пресъдено нещо, при валидно направен отказ от иска, са ограничени само между страните по делото и техните правоприемници, без да засяга лицата, спрямо които се разпростира силата на пресъдено нещо на решението – третите лица /при необходимо другарство, при искове за гражданско състояние, правоприемство или акцесорност, поръчителство, отговорност по чл. 49 ЗЗД, процесуална субституция – чл. 26, ал. 2 ГПК и др./.

В заключение може да се обобщи, че не подлежат на отмяна по чл. 307 ГПК определенията, преграждащи по – нататъшното развитие на делото, с изключение на определението за прекратяване на делото поради отказ от иска.

7. По въпроса относно началния момент на срока за подаване на молба за отмяна на влязло в сила въззивно решение по чл. 303, ал. 1, т. 5 ГПК, в хипотезата, при която подадената от молителя касационна жалба е била върната с влязло в сила разпореждане /определение/, е налице противоречива практика на състави на ВКС.

Според едното становище, началният момент на срока за подаване на молба за отмяна на влязло в сила въззивно решение по чл. 303, ал. 1, т. 5 ГПК, в хипотезата, при която подадената от молителя касационна жалба е била върната с влязло в сила разпореждане /определение/, започва да тече от влизане в сила на въззивното решение, с потвърждаване на разпореждането за връщане на подадената срещу него касационна жалба.

Според другото становище, срокът за отмяна тече от узнаване на въззивното решение, тъй като връщането на касационната жалба по реда на

чл. 286, ал. 1, т. 2 ГПК има обратно действие, по аргумент за противното от чл. 296, т. 2 ГПК.

Общото събрание на Гражданска и Търговска колегии на Върховния касационен съд приема следното:

Когато съдебният акт е окончателен /не подлежи на обжалване/, той влиза в сила от момента на обявяването му. Това става чрез вписване в сročната книга на съда след произнасянето, изготвянето на мотивите и подписването им от членовете на състава или чрез прочитането му в съдебно заседание след приключване на устните прения. Следователно, дори и да е подадена касационна жалба срещу въззивно решение, което е изключено от касационен контрол, тази жалба не поражда суспензивен ефект. То влиза в сила - чл. 296, т. 1 ГПК.

Ако решението подлежи на следващ редовен инстанционен контрол /въззивно или касационно обжалване/, но жалба не бъде подадена в срок, то влиза в сила в момента, в който е изтекъл определението в закона срок за обжалване. Това означава, че ако жалбата бъде подадена след изтичане на преклузивния срок, тя се явява недопустима и подлежи на връщане. Доколкото в подобна хипотеза жалбата не поражда суспензивен ефект /не е пречка решението да влезе в сила/, то и последващото производство по повод обжалване на съдебния акт, с който жалбата се връща, няма отношение към момента, в който решението по същество е влязло в сила - чл. 296, т. 2, предл. първо ГПК.

Когато съдебното решение е обжалваемо и жалбата срещу него е подадена в срок, тя поражда своя суспензивен ефект. Възможно е тази жалба да бъде оттеглена. Тогава, едва след влизане в сила на определението, с което тя се връща, съответно образуваното по нея производство бъде прекратено, ще влезе в сила и решението /арг. чл. 296, т. 2, предл. 2 ГПК/. По същия начин се определя и момента на влизане в сила на решението, когато подадената срещу него жалба е нередовна и в срок указанията за поправянето ѝ не бъдат изпълнени. Тук, за разлика от чл. 296, т. 2, предл. 1 ГПК, жалбата е в срок, следователно е породила суспензивен ефект /пречка е решението да влезе в сила/. Недостатъците ѝ обаче не позволяват да се прояви деволутивният ефект /пренасяне на делото пред съда по жалбата/. Затова, ако те не бъдат изправени, решението ще влезе в сила от момента, в който влезе в сила актът по чл. 262, ал. 2, т. 2 ГПК, съответно чл. 286, ал. 1, т. 2 ГПК. Едва тогава, отпада суспензивният ефект на подадената жалба.

Тези правни разрешения обуславят и отговора на поставения въпрос в смисъл, че началният момент на срока за подаване на молба за отмяна на влязло в сила въззивно решение по чл. 303, ал. 1, т. 5 ГПК, в разглежданата хипотезата, е моментът, в който страната е узнала за въззивното решение или от датата на влизане в сила на въззивното решение, когато узнаването го предхожда, ако касационната жалба е била просрочена. В останалите случаи началният момент е деня, в който е обявен съдебният акт за

потвърждаване на разпореждането /определението/ за връщане на подадената срещу него касационна жалба.

8. По въпроса е налице противоречива съдебна практика на състави на ВКС.

Според едното становище, с изтичане на едногодишния срок по чл. 232, ал.1 ГПК (отм.) се преклудира правото да се иска отмяна на влязлото в сила съдебно решение, тъй като тримесечният срок за подаване на молбата за отмяна важи само в рамките на този определен едногодишен срок, след изтичането на който се погасява процесуалното право на страната да иска отмяна, при което новият процесуален закон не допуска възможност да се иска отмяна на окончателния съдебен акт

Според другото становище, молбата за отмяна, подадена при действието на ГПК, в сила от 1.03.2008г., е допустима, ако е спазен тримесечният срок по чл. 305 ГПК, считано от датата на узнаване на решението, чиято отмяна се иска, без да е от значение, дали е изтекъл пределният едногодишен срок по чл. 232, ал.1 ГПК (отм.).

Общото събрание на Гражданска и Търговската колегии приемат за правилно първото становище.

Правото да се иска отмяна на влязло в сила съдебно решение е ограничено със срок, който е преклузивен.

Нормите, които уреждат юридическите факти, съдържанието и последиците на отмяната, са процесуални норми. Характерното за процесуалните норми е незабавното им действие. Незабавното действие се изразява в прилагането на новите процесуални норми не само в бъдещи производства за защита на материални права, но и по висящите производства, образувани при действието на стария процесуален закон, освен ако със закона не е изключено незабавното им действие. Така с параграф 2, т.12 от ПЗР на ГПК / ДВ бр. 50 от 2008г. / незабавното действие на ГПК беше изключено по отношение на образуваните заварени производства за отмяна.

За образуваните производства по молби за отмяна на влезли в сила решения при действието на ГПК, в сила от 1.03.2008г., намират приложение сроковете по чл. 305 ГПК. Разпоредбите на чл. 305 ГПК ще намерят приложение и за молбите за отмяна на влезли в сила решения при действието на отменения ГПК (Обнародван, Изв., бр.12 от 8.02.1952 г.), сроковете за които са започнали да текат по този закон, но не са изтекли към момента на влизане в сила на ГПК от 2007г. За случаите на подадена молба за отмяна, когато, преди влизане в сила на ГПК от 2007г., едногодишният срок от влизане на решението в сила по чл.232, ал.1 ГПК (отм.) е изтекъл, правото на отмяна ще бъде погасено. Разпоредбата на чл.232, ал.1 ГПК (отм.) предвижда, че молбата за отмяна трябва да бъде подадена в тримесечен срок от деня, когато страната е узнала за обстоятелството, което служи за основание за отмяна на влязлото в сила

решение, а в случаите на чл.231, б”е” и б” ж” ГПК (отм.) тримесечният срок започва да тече от деня, когато страната е узнала лично или чрез свой представител за решението, което е било постановено без нейно участие, но във всички случаи молбата за отмяна не може да бъде подадена по – късно от изтичането на една година от възникване на основанието за отмяна, а ако то предхожда решението, чиято отмяна се иска, началният момент на срока е влизането на решението в сила. След изтичането на преклузивния срок не съществува законова възможност да се преценява правилността на съдебния акт, тъй като се погасява процесуалното право на страната да иска отмяна по реда на чл.231, ал.1 ГПК (отм.). С преклудирание на правото на отмяна, влезлите в сила решения при действието на този закон придобиват характеристиките на стабилен съдебен акт – неизменими, необжалваеми и неотменими по реда на извънредния способ за отмяна на влезли в сила решения. Силата на пресъдено нещо на влязлото в сила решение окончателно се стабилизира, тъй като правото на отмяна ще бъде погасено. Запазването на правопогасяващия ефект от изтичането на срока е гаранция за стабилитета на съдебните актове и техните правни последици, които са постигнати преди влизане в сила на ГПК от 2007г. С оглед на запазването на тези последици, изключването на обратното действие на ГПК от 2007г. намира оправдание в съображението да се запази ефекта на силата на пресъдено нещо и стабилитета на съдебните актове, като се ограничи използването на отмяната по чл.303 и сл. ГПК. Волята на законодателя в тази посока личи от изключване на незабавното действие на ГПК от 2007г. относно заварените образувани производства за отмяна. Принципът за обратното действие на процесуалния закон не може да засегне процесуалните последици на влязлото в сила решение при действието на отменения ГПК. Възникналите при действието на отменения ГПК защитни и санкционни последици /силата на пресъдено нещо; изпълнителна сила; конститутивно действие/ запазват своята сила и под действието на новия закон, дори той да урежда по друг начин техните предпоставки и съдържание. Оставянето без разглеждане на молбата за отмяна, подадена при действието на ГПК от 2007г., но при изтекъл преклузивен срок до влизането на закона в сила, ще има същите правни последици, ако молбата за отмяна на влязлото в сила решение беше подадена при действието на отм. ГПК и при изтекъл определен срок от една година по чл.232 ГПК (отм.). И в двата случая няма да се стигне до разглеждането на молбата за отмяна по същество.

Следователно недопустима е молба за отмяна на влязло в сила съдебно решение, постановено при действието на ГПК от 1952г. отм., подадена при действието на ГПК (ДВ бр. 89 от 2007г., в сила от 1.03.2008г.), ако преди влизане в сила на новия ГПК е изтекъл едногодишният преклузивен срок по чл.232, ал.1 ГПК (отм.) Същата следва да се остави без разглеждане, като определението на съда ще подлежи на обжалване пред друг тричленен състав на Върховния касационен съд по реда на чл.274, ал.2, изр.2 ГПК.

9. Според едното становище, подаването на молбата за отмяна в срока по чл.305 ГПК е абсолютна процесуална предпоставка за допустимост на същата, с оглед на което пропускането на срока обуславя оставянето ѝ без разглеждане като процесуално недопустима.

Други съдебни състави считат, че въпросът за спазването на срока по чл.305 ГПК е част от преценката за основателност на молбата за отмяна.

Общото събрание на Гражданска и Търговска колегии приемат за правилно първото становище.

Условията, от които зависи съществуването и надлежното упражняване на дадено право, съставляват процесуални предпоставки. Те са определени обикновено с императивна правна норма и обуславят правната валидност на предприетото процесуално действие. За наличието или липсата им съдът следи служебно. Ако изискуема от процесуалния закон предпоставка за упражняване на правото не е налице, действието е опорочено и не може да породи задължение за съда за произнасяне по него. Съответствието между регламентираното и надлежно упражнено право определя допустимост на действието, а когато е налице несъответствие между тях - недопустимост. Основателността като правна категория предполага съответствие между вече предприето процесуално действие и неговия фактически състав. Затова по нея съдът е длъжен да се произнесе чрез разглеждане на конкретните предпоставки, установяващи наличието или липсата на факти, относими към този фактически състав.

Няма спор в правната теория и съдебна практика, че преценката за допустимост, която съдът извършва служебно, винаги предхожда тази по основателността, тъй като е нейна предпоставка и съставлява пречка за обсъждане на доводите по същество, ако не е налице.

Отменителното производство в действащия ГПК от 2007г. предвижда разглеждането на молбата за отмяна по същество да се предшества от постановяване на определение по допустимостта ѝ в закрито заседание. Целта е в открито съдебно заседание да се внесат за разглеждане само молби, за които процесуалната допустимост е била проверена.

Сроковете, определени в чл.305 ГПК за подаването на молба за отмяна в различните хипотези на чл.303 и по чл.304 ГПК, са процесуални срокове, в които процесуалното действие трябва да се извърши от заинтересованото лице. За да съществува в полза на лицето правото да иска отмяна, трябва да не са настъпили условията, при които то се погасява. Затова депозирането на молбата в срока по чл.305 ГПК е абсолютна процесуална предпоставка за нейната допустимост. Пропускането на срока прави молбата процесуално недопустима и има за последица нейното неразглеждане по същество. Преклудирацията ефект на изтичането на срока за упражняване на процесуалното право за подаване на молба за отмяна произтича от характеристиката на сроковете като решителни преклузивни срокове, които съгласно чл.63, ал.3 ГПК не могат да бъдат продължавани. Преценката за спазването на срока по чл.305 ГПК не е част от предмета на доказване на основанията за отмяна по чл.303, ал.1 и по чл.304 ГПК,

аргумент в подкрепа на становището, че тя е относима към допустимостта, а не към основателността на молбата за отмяна.

Следователно, подадената молба за отмяна, след като са изтекли сроковете по чл.305 ГПК / за съответното основание по чл.303, ал.1 и по чл.304 ГПК/, е процесуално недопустима и не следва да се разглежда по същество. Върховният касационен съд се произнася по допустимостта на молбата за отмяна в закрито заседание, като я оставя без разглеждане. Определението, като преграждащо производството за отмяна, ще подлежи на обжалване по реда на Глава двадесет и първа „Обжалване на определенията с частна жалба пред друг тричленен състав на Върховния касационен съд / чл.274, ал.2, изр.2 във вр. с чл. 274, ал.1, т.1 ГПК/.

10. В предложението за образуване на тълкувателното дело са приложени конкретни решения, в подкрепа на всяко едно от противоречивите становища. Според съдебна практика, когато молителят не е изложил точни и коректно формулирани твърдения за наличие на предвидените в чл.303, ал.1 ГПК основания за отмяна, молбата е недопустима и следва да се остави без разглеждане.

Според другото становище, молбата за отмяна е неоснователна и се оставя без уважение.

По аналогичен начин се явява противоречие в практиката на ВКС и по въпроса, дали твърденията в молбата за отмяна по чл.304 ГПК досежно качеството на молителя като трето на спора лице, обвързано с влязлото в сила съдебно решение, са от значение за допустимостта или за основателността на молбата.

Общото събрание на Гражданска и Търговска колегии на Върховния касационен съд приема за правилно становището, че молбата за отмяна, която не съдържа конкретни и надлежни твърдения за наличие на някое от основанията, по смисъла на чл. 303, ал.1 и по чл. 304 ГПК, е недопустима.

Задължението за страната, за посочване в молбата на точно и мотивирано изложение на основанията за отмяна, е уредено изрично в чл.306, ал.1 ГПК, като изискване за редовност на молбата за отмяна. Липсата на изложение на обстоятелства, съставляващи някое от основанията по чл.303, ал.1 ГПК, предполага нередовност на молбата за отмяна, която трябва да бъде констатирана още от администриращия молбата първоинстанционен съд, като я остави без движение и даде срок на молителя за отстраняването на недостатъка. Вмененото в чл.306, ал.1, изр.1 ГПК задължение за молителя произтича от извънредния характер на производството по чл.303, ал.1 ГПК. Като средство за извънстанционен контрол на влезлите в сила съдебни решения, отмяната не може да засегне неатакувани части от решението, които се ползват със сила на пресъдено нещо. Освен предмета на отмяната / дали се иска отмяна на цялото решение или на част от него/, молителят трябва да изложи твърдения за фактите, включени в основанията за отмяна по чл.303, ал.1 ГПК, така както в исковата молба ищецът трябва да изложи обстоятелствата, на които се

основава искът му / чл.127, ал.1, т.4 ГПК/. Изложените от страната обстоятелства ще очертаят обхвата на производството за отмяна, което произтича от диспозитивното начало на гражданския процес, уредено в чл.6 от ГПК.

Основанията за отмяна по чл.303, ал.1 ГПК представляват определени фактически твърдения на молителя, които според отделните хипотези на закона обосновават неправилност на влязлото в сила решение. Наличието на точно и мотивирано изложение от страната на посочените основания, на които Върховният касационен съд може да даде правна квалификация по чл.303 и чл.304 ГПК, представлява изпълнение на изискването на чл.306, ал.1 ГПК за редовност на молбата за отмяна/ т.13 от Постановление №2/77 на ПВС/. Молбата за отмяна няма да отговаря на изискването за редовност, когато молителят е релевирал доводи, които съставляват касационни оплаквания за допуснати от съответния съд процесуални нарушения и неправилно приложение на материалния закон, които не са обхванати от хипотезите на чл.303, ал.1 ГПК. Задължението за представяне на писмени доказателства е условие за редовност на молбата, след като отмяната се основава на непълнота на фактическия или доказателствен материал по делото, установена след влизане в сила на решението / чл. 303, ал.1, т.1 ГПК/; на установени по съответния ред неистинност на документ, на показания на свидетел, на заключение на вещо лице, на престъпно действие на страна и/или на нейния представител, на член от състава на съда или на връчители във връзка с решаването на делото/ чл. 303, ал.1, т.2 ГПК/; когато решението е основано на постановление на съд или на друго държавно учреждение, което впоследствие е било отменено / чл. 303, ал.1, т.3 ГПК/. Когато писмените доказателства се представят във връзка с основанията за отмяна по чл. 303, ал.1, т.1 ГПК, молителят трябва да посочи, кога и при какви обстоятелства се е снабдил с тези доказателства, с оглед на качеството им на новооткрити; да посочи допуснати от съда процесуални нарушения, които са му попречили да участва в делото или на порока на осъществено от трето лице представителство, които са нарушили правото му на участие в процеса лично или чрез представител. Нередовна е молбата за отмяна, в която съдържанието ѝ препраща само към законовия текст на чл. 303, ал.1 ГПК, без да са изложени конкретни факти, които да могат да бъдат подведени под някое от изчерпателните основания в чл. 303, ал.1 ГПК.

Без да претендира за изчерпателност на примерите, когато молбата за отмяна не отговаря на изискването за редовност, на страната се изпраща съобщение за отстраняването ѝ в едноседмичен срок. При неотстраняване в срок на констатирания от първоинстанционния съд порок, молбата за отмяна се връща на молителя. Разпореждането на първоинстанционния съд за връщане на молбата за отмяна, може да се обжалва пред Върховния касационен съд на основание чл. 306, ал.2 ГПК.

Преценката за съответствието на изложените обстоятелства, като конкретни и надлежни фактически твърдения, с фактическите състави на

чл. 303, ал.1 ГПК, както и дали са доказани поддържаните основания за отмяна от представените доказателства, е изцяло в правомощията на Върховния касационен съд. Редовността на молбата за отмяна е положителна процесуална предпоставка за нейната допустимост, тъй като е условие за надлежното упражняване на правото на отмяна, затова за нея Върховният касационен съд следи служебно. По аналогичен начин въпросът за допустимостта е решен в т.16 на ТР № 4/18.06.2014г. по т.дело № 4/2013г. на ОСГТК на ВКС. В същото ОСГТК на ВКС приема, че преценката, дали по естеството си твърденията от ищеца факти са от „съществено значение”, обуславя допустимостта на иска, докато неговата основателност е свързана с доказването на тези факти.

Съгласно чл.307, ал.1 ГПК по допустимостта на молбата за отмяна Върховният касационен съд се произнася в закрито заседание. Проверката обхваща: подлежи ли атакуваният акт на отмяна по реда на чл.301 ГПК; молбата изхожда ли от легитимирано лице; спазен ли е преклузивният срок за подаване на молбата за отмяна ; дали подадената молба е редовна.

Когато при извършената проверка съдът констатира, че в молбата не се съдържа ясно и мотивирано изложение на основанията за отмяна, Върховният касационен съд следва да укаже на страната тази нередовност, като ѝ даде срок за нейното отстраняване. Ако в рамките на предоставения срок нередовността не бъде отстранена, молбата се оставя без разглеждане, а образуваното пред Върховния касационен съд производство се прекратява. Определението за оставяне без разглеждане на молбата за отмяна ще подлежи на контрол от друг състав на Върховният касационен съд, на основание чл.274, ал.2, изр.2 ГПК.

Отмяната по чл. 304 ГПК защитава третите лица. Качеството на „необходим другар” на молителя обуславя правото му да получи отмяна на влязлото в сила решение, постановено по исков процес, в който той не е конституиран в това му качество. Легитимирани да искат отмяна са само тези трети лица, които имат право на иск по делото като участници в неделимо спорно правоотношение, така че биха били необходими другари, ако бяха конституирани като главна страна в процеса. Отмяната по чл. 304 ГПК е средство за защита на молителя на правото му на иск като главна страна, на правото му да участва лично или чрез представител във висящото производство, а целта е да се освободи от обвързващата го сила на пресъдено нещо, като възобнови висящността на процеса с негово участие.

За да е редовна и процесуално допустима, в молбата за отмяна трябва да се изложени твърдения за факти, които според молителя обуславят качеството му на необходим другар и поради това счита, че е обвързан от силата на пресъдено нещо на влязлото в сила решение, чиято отмяна иска. Липсата на мотивирано изложение на основанието за отмяна по чл. 304 ГПК предпоставя нередовност на молбата за отмяна, която трябва да бъде констатирана още от администриращия молбата съд, като я остави без движение и даде едноседмичен срок на молителя за отстраняването на

недостатъка, съгласно чл.306, ал.1 ГПК. Ако тази нередовност не бъде отстранена, молбата подлежи на връщане. Когато Върховният касационен съд в производството по чл.307 ГПК констатира, че молбата за отмяна по чл.304 ГПК се основава на твърдения за обстоятелства, които не обуславят качеството „необходим другар” на молителя, същата се оставя без разглеждане като процесуално недопустима.

Определението на Върховния касационен съд, с което е оставената без разглеждане молба за отмяна по чл.304 ГПК, ще подлежи на обжалване с частна жалба пред друг тричленен състав на Върховния касационен съд, на основание чл.274, ал.2, изр.2 ГПК.

11. Според едното становище, е допустимо събирането на доказателства от Върховния касационен съд за установяване на твърденията на молителя за наличие на основание за отмяна на влязлото в сила съдебно решение по чл.303, ал.1, т.5 ГПК. В другото становище се застъпва обратната теза.

Чл. 305, ал.1, т.5 ГПК групира няколко отменителни основания със самостоятелно значение. Общото между тях е, че страната не е могла да вземе участие лично или чрез надлежен представител при водене на делото и по този начин не е могла да упражни предоставените ѝ от закона процесуални възможности за ефективна защита в процеса. Поради това законът предполага, че страната не е могла да включи релевантни за делото факти и обстоятелства и да посочи доказателства за установяването им, поради което делото е останало неизяснено от фактическа страна и за нея решението е неправилно. С отмяната по чл. 303, ал.1, т.5 ГПК се обезпечава правото на страната на защита по висящ процес, като се осуети опасността да бъде окончателно обвързана от силата на пресъдено нещо на решението. Първото основание за отмяна е налице, когато страната е била лишена от участие в делото, поради нарушение на съдопроизводствените правила, които уреждат това участие. Второто основание е когато страната не е била надлежно представлявана, поради нарушаване на нормите, свързани със законното представителство и по пълномощие. Последното основание за отмяна по чл.305, ал.1, т.5 ГПК страната да не е могла да участва лично и/или чрез повереник за заседанието, за което е била призована, поради особените и непредвидени обстоятелства. Последните представляват такива пречки, които страната или повереникът не са могли да преодолеят. Такива могат да бъдат природни бедствия, внезапно заболяване, катастрофа и др.

За да бъдат квалифицирани от Върховния касационен съд като основания за отмяна по чл.303, ал.1, т.5 ГПК, страната трябва да изложи твърдения за релевантни за правото ѝ на отмяна факти и да ги докаже. Регламентът на посочените хипотези в чл.303, ал.1, т.5 ГПК предполага молителят да установи факта на извършеното процесуално нарушение от съда или на онези настъпили непредвидими обстоятелства, които са попречили за личното му участие и/или на повереника му в процеса. Когато визираните в молбата за отмяна обстоятелства не се съдържат в делото и

поради това са нови, страната трябва да ги докаже. На доказване подлежат всички факти, от които може да се направи извод, че е налице основание за отмяна на влязлото в сила решение в отделните хипотези на чл.303, ал.1, т.5 ГПК.

Тежестта на доказване на факти, които са довели до нарушение на правото на участие и защита в процеса, е на молителя. Диспозитивното начало в процеса / чл.6 ГПК/ задължава страната, не само да посочи фактите, на които основава процесуалното си право на отмяна, но и да ги докаже /чл.154 ГПК/. Задължението на Върховния касационен съд да събере посочените и представени с молбата за отмяна доказателства е регламентирано с разпоредбата на чл. 307, ал.2, пр.1 ГПК. Без да се съберат необходимите доказателства, съставът на Върховния касационен съд, разглеждащ молбата за отмяна, няма да може да направи обоснован извод, дали решението, чиято отмяна се иска, е постановено при посочените в чл.303, ал.1, т.5 ГПК обстоятелства. Преценка кои факти подлежат на доказване и с какви доказателствени средства е в правомощието на Върховния касационен съд при спазване на правилата за разпределение на доказателствената тежест / чл.154 ГПК/.

При отговора на въпроса следва да се има предвид и целта на основанието за отмяна на атакуваното решение по реда на чл.303, ал.1, т.5 ГПК, а именно да се гарантира правото на защита на страните в гражданския процес, като се предотврати обвързаността им от правните последици на влязъл в сила съдебен акт, постановен в съдебно производство, в което те не са могли да участвуват по независещи от тях причини.

Следователно в производството образувано по молба за отмяна на влязло в сила съдебно решение на основание чл. 303, ал.1, т.5 ГПК е допустимо събирането на доказателства за установяване на твърдяното от молителя нарушаване на правото му на участие в процеса.

12. Според първото становище, компетентен да осъществи инстанционен контрол по отношение на разпорежданията на първоинстанционен съд по чл. 306, ал.2 ГПК- за връщане на молбата за отмяна на влязло в сила решение, е Върховният касационен съд.

Според второто становище, компетентен да осъществи инстанционен контрол по отношение на разпореждането на първоинстанционния съд по чл. 306, ал.2 ГПК- за връщане на молбата за отмяна, е следващият по степен съд. Становището е аргументирано с липсата на изрична правна уредба в процесуалния закон, която да определя правила за функционална подсъдност при обжалване на разпореждането на първоинстанционния съд за връщане на молба за отмяна, когато не са отстранени в срок констатираните нередовности.

Общото събрание на Гражданска и Търговска колегии на Върховния касационен съд счита за правилно първото становище.

Молбата за отмяна се подава чрез първоинстанционния съд. В чл.306 ГПК са посочени точно правомощията на този съд по администриране на молбата за отмяна. Съдът извършва проверка за редовност на молбата за отмяна, която трябва да отговаря на изискванията на чл. 260 и чл. 261 ГПК, към които разпоредби препраща чл. 306, ал.1 ГПК. При констатация, че тя не отговаря на изискването за съдържание и/или не са представени съответните документи към нея, както и че не съдържа точно и мотивирано изложение на основанията за отмяна, съдът я оставя без движение, като дава едномесечен срок за отстраняване на констатираната нередовност. При неотстраняване в срок на нередовностите на молбата за отмяна се прилага разпоредбата на чл. 286 ГПК. Молбата се връща на страната, като разпореждането за връщането ѝ подлежи на обжалване.

Обжалване на разпореждането за връщане на подадена молба за отмяна с частна жалба представлява средство за инстанционен контрол на съдебен акт по процесуалноправен въпрос, свързан с допустимостта на съответното производство. Разпоредбата на чл. 306, ал. 2 ГПК, която предвижда обжалване на разпореждането на първоинстанционния съд за връщане на молбата за отмяна, не определя съда, който е функционално компетентен да разгледа и да се произнесе по частната жалба, от което произтича и противоречивата съдебна практика. Нормата препраща към разпоредбите на чл. 286 ГПК, които касаят правомощията на въззивния съд по допустимостта и редовността на касационната жалба срещу обжалваното въззивно решение.

Разпоредбата на чл. 286 ГПК е в Глава 22 „Касационно обжалване” и урежда връщането на касационната жалба от въззивния съд, когато не отговаря на посочените в нея изисквания за редовност. Съгласно чл. 286, ал. 2 ГПК разпореждането за връщане на касационната жалба подлежи на обжалване с частна жалба по реда на чл. 274, ал.2 ГПК. Компетентен да се произнесе по частната жалба срещу разпореждането за връщане на касационната жалба е Върховният касационен съд, а с оглед на препращането в чл. 306, ал.2 ГПК, това е съдът, който трябва да осъществи инстанционен контрол и върху правилността на разпореждането за връщане на молбата за отмяна на влязлото в сила решение. С извършеното препращане законодателят е предвидил един и същи процесуален ред за инстанционно обжалване на разпореждането за връщане на касационната жалба и на разпореждането за връщане на молбата за отмяна. Ако законодателят считаше, че компетентен да се произнесе по частната жалба е следващият по степен съд, той би препратил към разпоредбата на чл. 262 ГПК, която предвижда проверка на редовността на въззивната жалба от първоинстанционния съд. Компетентността на Върховния касационен съд да упражнява инстанционен контрол върху разглежданата категория разпореждания по чл. 306, ал.1 ГПК съответства на възложената му от чл.303 и сл. ГПК компетентност на орган, на който е възложено упражняването на извънреден контрол на влезли в сила неправилни решения.

Следователно Върховният касационен съд е компетентен да осъществи инстанционен контрол по отношение на разпореждането на първоинстанционния съд по чл.306, ал.2 ГПК за връщане на молбата за отмяна на влязло в сила съдебно решение.

13. Когато молбата за отмяна е допустима, Върховният касационен съд извършва проверка на нейната основателност. В зависимост от резултата, съдът отхвърля искането за отмяна на влязлото в сила решение или го уважава, като отменя атакуваното решение изцяло или отчасти и връща делото за ново разглеждане в надлежния съд от друг състав, като посочва от къде да започне новото разглеждане на делото / чл. 307, ал.3 ГПК/. Отмяната на решението възстановява висящността на делото в рамките на отменената част и спрямо лицата, относно които решението е отменено.

Когато производството по делото е приключило с постановяване на първоинстанционно решение, което не е обжалвано, делото се връща за ново разглеждане от друг състав на първоинстанционния съд.

Предмет на разглеждане и отговор на въпроса е хипотезата на подадена молба за отмяна на въззивно решение.

Когато първоинстанционното решение е обжалвано и по гражданския спор се е произнесъл въззивният съд, единствено неговото решение, а не това на първоинстанционния съд, ще подлежи на отмяна по реда на чл. 303, ал.1, т.1, т.2 и т.3 ГПК.

В съдебната практика съществува противоречие, кой е „надлежният съд”, на когото трябва да се върне делото за ново разглеждане след отмяна на въззивното решение, независимо дали е влязло в сила като необжалвано, не е допуснато до касация или е оставено в сила с решение на Върховния касационен съд. При едни и същи основания за отмяна на въззивното решение по чл.303, ал.1, т.1, т.2 и т.3 ГПК в едни случаи състави на Върховния касационен съд постановяват връщане на делото за ново разглеждане на първоинстанционния съд, а в други – на въззивния съд, без да са изложени аргументи.

А/ Отмяна на влязло в сила решение на въззивен съд на основание чл.303, ал.1, т.1 ГПК:

Според чл. 303, ал.1, т.1 ГПК може да се иска отмяна, когато се открият нови обстоятелства или писмени доказателства от съществено значение за делото, които при решаването му не са били могли да бъдат известни на страната, срещу която решението е постановено. Отмяната на това основание е насочена срещу такава неправилност на решението, която се е дължала на невиновна, на обективна невъзможност да се разкрие истината по време на висящността на делото. Решението е постановено при непълнота на доказателствата – на фактическия или доказателствен материал – която се разкрива, след като решението е влязло в сила и която не се дължи на процесуално нарушение на съда или пък на небрежност на страната при упражняване на процесуалните си права.

По смисъла на т.19 от ТР № 1 от 2000г. на ОСГК на ВКС, въззивният съд осъществява собствена решаваща, а не проверяваща дейност, поради което решението му, за разлика от това на контролноотменителния съд, не е условие за пораждаване на последиците на решението, с което спорът е разрешен по същество, а само е източник на тези последици и при идентичност на изводите на двете инстанции потвърждава решението на първата. Независимо от това дали потвърждава първоинстанционното решение или постановява ново решение, и в двата случая въззивният съд разрешава спора по същество и неговото решение е източник на последиците на влязлото в сила решение, включително на изпълнителната му сила. Съобразно приетото в т.2 на ТР № 1 от 9.12.2013г. по т.д. №1/2013г. на ОСГК на ВКС непосредствената цел на въззивното производство, като ограничен въззив, е повторното разрешаване на материалноправния спор, при което дейността на първата и въззивната инстанция е свързана с установяване на истинността на фактическите твърдения на страните чрез събиране и преценка на доказателствата, и субсумиране на установените факти под приложимата материалноправна норма. Втората инстанция не дължи повтаряне на дължимите от първата инстанция процесуални действия, а надгражда върху тях. Допуснатите от първата инстанция порочни процесуални действия въззивният съд отстранява чрез собствените си действия по установяване на фактите и прилагане на правото.

С оглед на така посочените правомощия на въззивната инстанция в процеса при разрешаване на материалноправния спор, с който е сезиран съдът, с отмяна на въззивното решение ще се възстанови висящността на производството пред този съд по жалба срещу първоинстанционното решение. Порокът е на въззивното решение и чрез неговата отмяна ще се осигури попълването на делото с доказателства, неизвестни на съда при първоначалното разглеждане на делото. Като инстанция по съществуващото на спора тя ще съобщи новите доказателства / новооткрити и новосъздадени/, за да постанови решение по иска, с който е сезирана.

Б/ По основанията за отмяна по чл. 303, ал.1, т.2 ГПК:

С разпоредбата на чл. 303, т. 2 ГПК са визирани няколко фактически състава, при които съдът, разрешил спора по същество с влязлото в сила съдебно решение, е формирал решаващата си воля по съществуващото на спора на доказателство, опорочено поради престъпно действие на участниците в гражданския процес, а именно: на неистинност на свидетелските показания; неистинност на заключение на вещо лице или на престъпно действие на страната, нейния представител или член от състав на съда или на връчител във връзка с решаването на делото. При всяка една от тези хипотези законът безусловно предпоставя като условие за допустимост на молбата за отмяна, престъпното деяние да е установено по надлежен съдебен ред с влязла в сила присъда или с решение на гражданския съд по чл. 124, ал. 5 ГПК/респ. чл. 97, ал. 4 ГПК отм./.

Установяването на неистинността на документа влияе върху доказателствената му сила. Независимо в коя инстанция е бил представен като доказателство документът, след отмяната на влязлото в сила решение Върховният касационен съд трябва да върне делото за ново разглеждане на въззивния съд, доколкото и неговото решение по съществува на спора е основано на доказателствените изводи върху представения неистински документ. Неистинността на документа би се отразила върху правилността на фактическите изводи на съда, така както и неизследването на релевантен за изхода на спора факт или непредставен документ/ чл. 303, ал.1, т.1 ГПК/.

Когато по надлежен ред е установено престъпно деяние по чл. 290 НК и чл. 291 НК / лъжесвидетелстване и даване на невярно заключение пред съд или друг надлежен орган на властта/, след отмяната делото следва да се върне на въззивния съд за ново разглеждане от друг състав. След като въззивният съд, като инстанция по същество на спора, е обосновал изводите си на доказателство, опорочено поради престъпно действие на показания на свидетел или заключение на вещо лице, след отмяна на решението делото се връща на този съд за ново разглеждане от друг състав. При новото разглеждане на делото въззивният съд ще следва да съобрази представената присъда по чл.290 НК или чл.291 НК, респ. решение по чл.124, ал.5 ГПК при решаване на спора между страните. Дори заключението на вещо лице да е прието от първоинстанционния съд, когато за доказването на определен факт са необходими специални знания / чл.195 ГПК/, въззивният съд ще следва да назначи нова експертиза, тъй като за страните ще са налице предпоставките на чл.266, ал.2, т.2 ГПК.

Когато решението на съда не е повлияно от лъжливите показания на свидетел или заключение на вещо лице, молбата за отмяната по чл.303, ал.1, т.2 ГПК ще бъде неоснователна.

Когато се установи по надлежен ред, че е извършено престъпление от съдия, постановил първоинстанционното решение или от страната или от нейния представител срещу съдията- по повод на изпълнение на служебните му задължения при разглеждане на делото, след отмяна на въззивното решение делото ще следва да се върне за ново разглеждане на първоинстанционния съд. Съдийската независимост е прогласена в Конституцията / чл.117, ал.2 /. Съдията трябва да бъде подчинен на закона и да съди безпристрастно, а не да бъде участник в правния спор. Съдийското безпристрастие гарантира правилното решение, защото изключва при разглеждане на делото и постановяване на решението всякакви стимули на заинтересованост, ненавист, съобразяване с чуждо становище или влияние, поради заплахата и други подобни, които заплашват съображенията, извлечени от данните по делото и от закона, защото им противостоят. В противен случай делото следва да се върне за ново разглеждане от друг състав на първоинстанционния съд, за провеждане на валидни процесуални действия от съда и страните.

В случаите, в които е потвърдено или отменено първоинстанционно решение от въззивен съд, което е постановено от съдия, който не отговаря

на изискванията на чл. 162 ЗСВ защото е доказал юридическа правоспособност въз основа на неистински документ, при отмяна на въззивното решение делото се връща на първоинстанционния съд за провеждане на валидни процесуални действия.

До връщане на делото за ново разглеждане от първоинстанционния съд ще се стигне и в случаите, когато вследствие на извършено престъпление от страната или от нейния повереник ищецът е бил принуден да направи частичен отказ от иска, поради което първоинстанционният съд не се е произнесъл по целия предмет на спора, с който е сезиран с исковата молба.

Извън случаите, когато престъпните действия на съдия, страната или неин повереник, както и на длъжното лице - връчител на съдебни книжа не налагат извършване на процесуални действия от първоинстанционния съд, при отмяна на решението на основание чл.303, ал. 1, т. 2 ГПК делото се изпраща за ново разглеждане от друг състав на въззивния съд.

В/ По основанията за отмяна по чл. 303, ал. 1, т. 3 ГПК:

На това основание може да се иска отмяна, когато влязлото в сила решение е основано на постановление на съд или на друго държавно учреждение, което впоследствие е било отменено. Основанието се отнася до случаите, когато решението на съда е било обусловено от задължителната сила на съдебно решение по преюдициален въпрос или от задължителната сила на индивидуален административен акт. Отмяната на посочените актове ще е основание за отмяна на въззивното решение, само ако съдът е основал решението си на отменения акт. Хипотезата е сходна с тази, разгледана за основанията по чл. 303, ал.1, т.1 ГПК. При отмяна на въззивното решение делото подлежи на връщане на въззивния съд, като съд по съществото на спора, за да съобрази отпадналата задължителна сила на постановлението на съда или на индивидуалния административен акт за повдигнатия пред него спор.

Г/ При отмяна на решение на Върховния касационен съд, постановено по реда на чл. 295, ал.2 ГПК, делото се връща за ново разглеждане от друг състав на Върховния касационен съд.

По изложените съображения Общото събрание на Гражданска и Търговска колегии на Върховния касационен съд

Р Е Ш И:

1. Последващо тълкувателно решение, с което е дадено задължително тълкуване на приложим по делото закон в смисъл, различен от възприетия в решението, не е основание за отмяна на влязло в сила съдебно решение.

2. Вписването на молбата за отмяна на влязло в сила съдебно решение, подлежащо на вписване, не представлява изискване за нейната редовност. Когато молбата за отмяна не е вписана съгласно чл. 112, б. „к“ ЗС, администриращият съд следва да укаже на молителя да я впише, като неизпълнението на това указание е основание за връщане на молбата от администриращия съд.

3. Решенията на окръжния съд, постановени по жалба срещу действията на съдебния изпълнител, не подлежат на отмяна по реда на Глава 24 ГПК.

4. Влезлите в сила съдебни решения, постановени в производството по спорна съдебна администрация, не подлежат на отмяна по реда на Глава 24 ГПК.

5. Идентичност в предмета на влезлите в сила съдебни решения, като основание за отмяна на неправилно решение по смисъла на чл. 303, ал. 1, т. 4, във връзка с чл. 307, ал. 4 ГПК, е налице не само при пълен обективен и субективен идентитет по отношение на предмета и страните по делата, но и когато са разрешени по различен начин правни въпроси, включени в предмета на делото, по който се формира сила на пресъдено нещо.

6. Не подлежат на отмяна по чл. 307 ГПК определенията, преграждащи по-нататъшното развитие на делото, с изключение на определението за прекратяване на делото поради отказ от иска.

7. Началният момент на срока за подаване на молба за отмяна на влязло в сила въззивно решение по чл. 303, ал. 1, т. 5 ГПК, в хипотезата при която подадената от молителя касационна жалба е била върната с влязло в сила разпореждане/определение/, е моментът, в който страната е узнала за въззивното решение или от датата на влизане в сила на въззивното решение, когато узнаването го предхожда, ако касационната жалба е била просрочена. В останалите случаи началният момент е деня, в който е обявен съдебният акт за потвърждаване на разпореждането /определението/ за връщане на подадената срещу него касационна жалба.

8. Недопустима е молба за отмяна на влязло в сила съдебно решение, постановено при действието на ГПК от 1952г. /отм./, подадена при действието на ГПК /ДВ бр. 89 от 2007 г., в сила от 01.03.2008 г./, ако преди влизане в сила на новия ГПК е изтекъл едногодишният преклузивен срок по чл. 232, ал. 1 ГПК /отм./.

9. Молба за отмяна на влязло в сила съдебно решение, подадена след изтичане на срока по чл. 305 ГПК, е процесуално недопустима, поради което в производството по чл. 307 ГПК ВКС постановява определение, с което я оставя без разглеждане.

10. Молба за отмяна, която не съдържа конкретни и надлежни твърдения за наличие на някое от основанията по смисъла на чл. 303, ал. 1 и чл. 304, ал. 1 ГПК, е недопустима. ВКС се произнася с определение, с което я оставя без разглеждане.

11. В производството, образувано по молба за отмяна на влязло в сила съдебно решение на основание чл. 303, ал. 1, т. 5 ГПК, е допустимо да се събират доказателства за установяване на твърдяното от молителя нарушение на правото му на участие в процеса.

12. ВКС е компетентен да осъществи институционален контрол по отношение на разпореждане на първоинстанционния съд по чл. 306, ал. 2 ГПК за връщане на молбата за отмяна на влязло в сила съдебно решение.

13. В хипотезата на чл. 303, ал. 1, т. 1 ГПК, при наличие на нови обстоятелства или нови писмени доказателства от съществено значение за делото, които не са могли да бъдат известни при решаването му или с които страната не е могла да се снабди своевременно, след отмяната на влязлото в сила решение делото се връща за ново разглеждане на въззивния съд.

В хипотезата на чл. 303, ал. 1, т. 2 ГПК, при отмяна на решение, когато по надлежен ред се установи неистинност на документ, на показанията на свидетел или заключение на вещо лице и когато по надлежен съдебен ред се установи престъпно действие на страната, на неин представител, на член на състава на съда или на връчители във връзка с решаване на делото, делото се връща за ново разглеждане на въззивния съд, с изключение на случаите, в които установеното престъпно действие обосновава нищожност или недопустимост на първоинстанционното решение. В този случай делото се връща за ново разглеждане на първоинстанционния съд.

В хипотезите по чл. 303, ал. 1, т. 3 ГПК, когато влязлото в сила решение е било основано на постановление на съд или на друго държавно учреждение, което впоследствие е било отменено, делото се връща на въззивния съд.

Независимо от основанията за отмяна, когато влязлото в сила решение е постановено от първоинстанционен съд, то се връща за ново разглеждане от друг състав на същия съд.

Когато предмет на молбата за отмяна е решение на ВКС, постановено по чл. 295, ал. 2 ГПК, с което е решен спорът по същество,

делото се изпраща за ново разглеждане пред друг тричленен състав на ВКС.

ПРЕДСЕДАТЕЛ на ОСГТК,
ЗАМ. ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВКС и
ПРЕДСЕДАТЕЛ на Търговска колегия:
ДАРИЯ ПРОДАНОВА

ЗАМ. ПРЕДСЕДАТЕЛ на ВКС и
ПРЕДСЕДАТЕЛ на Гражданска колегия:
КРАСИМИР ВЛАХОВ **о.м.т.3 и 4**

ПРЕДСЕДАТЕЛИ
на ОТДЕЛЕНИЯ:
ВАНЯ АЛЕКСИЕВА.....**о.м.т.10**
СВЕТЛА ДИМИТРОВА.....
ЕМАНУЕЛА БАЛЕВСКА.....**о.м.т.3 и 4**
БРАНИСЛАВА ПАВЛОВА....**о.м.т.3 и 4**

ЧЛЕНОВЕ:

1. РОСИЦА КОВАЧЕВА.....	31. ЕМИЛИЯ ВАСИЛЕВА.....
2. ЖАНИН СИЛДАРЕВА.....о.м.т.3 и 4	32. ТЕОДОРА ГРОЗДЕВА.....о.м.т.10
3. КАПКА ЮСТИНИЯНОВА.....	33. ИЛИЯНА ПАПАЗОВА.....
4. СИМЕОН ЧАНАЧЕВ.....	34. ЗОЯ АТАНАСОВА.....
5. СТОИЛ СОТИРОВ.....	35. ВЕЛИСЛАВ ПАВКОВ.....
6. ТАТЯНА ВЪРБАНОВА.....	36. ВЕСЕЛКА МАРЕВА.....
7. МАРГАРИТА СОКОЛОВА.....	37. БОРИС ИЛИЕВ.....
8. БОРИСЛАВ БЕЛАЗЕЛКОВ....о.м.т.3,4,5,6,	38. ДИАНА ХИТОВА.....
т. 8, 9, 10 и 13	
9. РАДОСТИНА КАРАКОЛЕВА.....	39. БОЯН ЦОНЕВ.....о.м.т.3, 4 и 10
10. ВЕСКА РАЙЧЕВА.....	40. БОЯН БАЛЕВСКИ.....
11. ПЛАМЕН СТОЕВ.....о.м.т.5	41. ИРИНА ПЕТРОВА.....
12. ЕЛЕОНОРА ЧАНАЧЕВА.....	42. МАРГАРИТА ГЕОРГИЕВА.....
13. ЗЛАТКА РУСЕВА.....о.м.т.5	43. РОСИЦА БОЖИЛОВА.....
14. ДИЯНА ЦЕНЕВА.....	44. ДРАГОМИР ДРАГНЕВ.....
15. МАРИЯ ИВАНОВА.....	45. ВЛАДИМИР ЙОРДАНОВ....о.м.т.3,4,5 и 6
16. СВЕТЛАНА КАЛИНОВА.....о.м.т.3 и 4	46. ГЕНИКА МИХАЙЛОВА...о.м.т.3,4,5,6,10,13
17. МАРИАНА КОСТОВА.....	47. ДИМИТЪР ДИМИТРОВ.....
18. ГЪЛЪБИНА ГЕНЧЕВА.....	48. ДАНИЕЛА СТОЯНОВА....о.м.т.3,4,5,6,10
19. СНЕЖАНКА НИКОЛОВА.....	49. ГЕРГАНА НИКОВА.....
20. МАРИО ПЪРВАНОВ.....	50. ПЕТЯ ХОРОЗОВА.....
21. ЕМИЛ МАРКОВ.....	51. МАЙЯ РУСЕВА.....о.м.т. 3 и 4
22. КАМЕЛИЯ ЕФРЕМОВА.....	52. АННА БАЕВА.....о.м.т. 3 и 4
23. ЕМИЛ ТОМОВ.....	53. ВЕРОНИКА НИКОЛОВА.....о.м.т.3 и 4
24. АЛБЕНА БОНЕВА.....о.м.т.3,4,5,6,10 и 13	54. НИКОЛАЙ МАРКОВ.....
25. СВЕТЛА БОЯДЖИЕВА.....	55. ЕВГЕНИЙ СТАЙКОВ.....
26. ЖИВА ДЕКОВА.....	56. СВЕТЛА ЧОРБАДЖИЕВА.....
27. МИМИ ФУРНАДЖИЕВА.....о.м.т.3 и 4	57. ЕРИК ВАСИЛЕВ.....о.м.т.3 и 4
28. КАМЕЛИЯ МАРИНОВА.....о.м.т.3 и 4	58. ГЕНОВЕВА НИКОЛАЕВА.....о.м.т.3 и 4
29. ЗДРАВКА ПЪРВАНОВА.....о.м.т. 5	59. КРИСТИЯНА ГЕНКОВСКА.....
30. ВАСИЛКА ИЛИЕВА.....о.м.т.3,4,5,6 и 10	60. ВАНЯ АТАНАСОВА.....о.м.т.3 и 4

О С О Б Е Н О М Н Е Н И Е

по въпроси № 3 и № 4 по тълк.дело № 7/2014 г. на ОСГТК

Подписваме тълкувателното решение с особено мнение в частите, обективиращи отговор на въпросите, подлежат ли на отмяна по реда на Глава 24 ГПК влезлите в сила решения на окръжния съд, постановени по жалба срещу действията на съдебния изпълнител, и влезлите в сила решения, постановени в производство по спорна съдебна администрация. Мотивите ни са следните:

Отмяната по Глава 24 ГПК е уредена като средство за защита срещу влезли в сила порочни съдебни решения, които обвързват страните. Законът по никакъв начин не ограничава подлежащите на отмяна съдебни актове само до тези, постановени в исков процес, доколкото по естеството си всяко влязло в сила съдебно решение, по отношение на което са налице основанията по чл.303, ал.1 ГПК, обуславя наличието на признат от закона интерес от ангажиране на специално предвидения извънinstitutionен способ за освобождаване на страната, срещу която е постановено, от обвързаността ѝ от него. Разпоредбите на чл.303, ал.2 и ал.3 ГПК изрично и изчерпателно посочват решенията, които не подлежат на отмяна, и разширителното тълкуване и прилагане на това ограничение е недопустимо като ограничаващо достъпа до уреден от закона път за защита.

По същество тезата, че отмяна подлежат само съдебни решения, разрешаващи материалноправен спор със сила на пресъдено нещо, е възпроизведена от ПП № 2 / 29.09.1977 г., според което „на отмяна подлежат само актове, които се ползват със сила на пресъдено нещо, т.е. които са задължителни за страните, техните правоприменици и наследници и по които спорните въпроси не могат да бъдат пререшавани". Важно е да се има предвид обаче, че това постановление е прието в съвсем различна правна рамка, при която отмяната не е била единственият извънреден способ за защита срещу влезли в сила съдебни актове, тъй като до 01.04.1998 г. съществува института на прегледа по реда на надзора, уреден в чл.225- 230 ГПК /отменен със ЗИД на ГПК, обн.ДВ, бр.124/97 г./. А според ПП № 16/ 18.11.1963 г., при действието на което е прието ПП № 2/77 г., подлежат на преглед по реда на надзора не само влезлите в сила решения и присъди, с които се решава делото по същество, но и актовете на особените юрисдикции, както и редица други актове, с които се разрешават споровете, без да съществува възможност за по-нататъшно обжалване, и чиито неправилности не могат да бъдат отстранени по друг начин. Съгласно постановките на посоченото Постановление, приложното

поле на прегледа по реда на надзора обхваща по-конкретно: решенията, с които искът е отхвърлен като недопустим, без спора да е разрешен по същество /защото тези решения разрешават въпроса за допустимостта на иска със силата на пресъдено нещо и заинтересуваната страна няма друга правна възможност за защита на правата си/; определенията за прекратяване на делата, както и разпореденията за връщане на искиви молби и жалби /по същите съображения/; определението за одобряване на съдебната спогодба и за прекратяване на делото /като съдебен акт, който разрешава спора със силата на пресъдено нещо и като такъв за преграждане на по-нататъшния ход на делото/; действията на съдебния изпълнител, за които е предвидено обжалване пред съда, както и съдебните решения по такива жалби, тъй като тези действия и решения влизат в сила по разрешения по тях спор и не могат да се отменяват по друг ред. От изложеното следва, че автоматичното пренасяне на постановките на ПП № 2/77 г. като аргумент за определяне кръга на подлежащите на отмяна съдебни актове след премахването на прегледа като извънреден способ е крайно неуместно, тъй като би имало за резултат пълното лишаване на страните от възможността да се защитят срещу влезли в сила порочни съдебни актове само поради това, че не са постановени в състезателен исков процес и не разрешават материалноправен спор със сила на пресъдено нещо, макар и да ги обвързват и да липсва друг предвиден в закона ред за освобождаване от тази обвързаност. Както вече беше посочено, при отменената процесуална уредба съдебната практика не допуска подобна празнота и гарантира защита срещу всички влезли в сила порочни актове на съда и особените юрисдикции, както и срещу необжалваните действия на съдебния изпълнител, като единственият релевантен критерий беше липсата на друг път за защита. Доколкото понастоящем отмяната е единственият извънреден способ за защита срещу влезли в сила порочни съдебни актове, следва да се приеме, че приложното ѝ поле включва всички влезли в сила решения, по отношение на които страната няма друг път за защита- извод, който е в съответствие и със самата редакция на разпоредбата на чл.303, ал.1 ГПК.

Конкретно по отношение на съдебните решения по чл.435 ГПК /постановени по жалби срещу действията на съдебния изпълнител/ е важно да се посочи и това, че по същество тези решения формират сила на пресъдено нещо по процесуалноправния въпрос за валидността на извършените от съдебния изпълнител изпълнителни действия, респ. относно съществуването на процесуалното задължение, което съдебният изпълнител е отказал да изпълни. Тази постановка е безспорна в гражданскопроцесуалната доктрина и е допълнителен аргумент в подкрепа на тезата, че по отношение на тези решения институтът на отмяната намира приложение. Липсва обаче интерес от отмяна на съдебното

решение по чл.435 ГПК в случаите, когато страната разполага с друг път за защита- например възможността да се релевира по исков ред недействителността на публичната продан в хипотезите на чл.496, ал.3 ГПК. Също така не е налице интерес да иска отмяна на решението, с което е оставена без уважение жалбата му срещу въвода във владение, и третото лице, което е било във владение на имота преди предявяване на иска, решението по който се изпълнява, тъй като същото има на разположение владелчески иск /чл.435, ал.5 ГПК/. Това разрешение кореспондира с идеята, вложена в разпоредбата на чл.303, ал.3 ГПК, според която не може да се иска отмяна на неприсъствено решение на основание, на което е могло да се иска или е искана неговата отмяна по чл.240, ал.1 ГПК, или на което е могло да се предяви или е бил предявен иск по чл.240, ал.2 ГПК.

По съображенията, изложени в мотивите по предходния въпрос, следва да се приеме, че след отпадане на института на прегледа по реда на надзора /ДВ, бр. 124/97 г./, на отмяна подлежат всички влезли в сила съдебни решения, пороците на които не могат да се отстранят по друг ред. Съдебното решение, постановено в производство по спорна съдебна администрация, макар и да не разрешава правен спор със сила на пресъдено нещо, влиза в сила, обвързва страните и се ползва с изпълнителна сила. Няма съмнение, че с това решение може сериозно да се засегне правната сфера на страната /например да се ограничи възможността на съсобственика да ползва общия имот съобразно правата му или на родителя да упражнява родителските права/, при което по отношение на съдебното решение да е налице порок, произтичащ от някое от уредените в чл.303, ал.1 ГПК основания /престъпно действие на участник в процеса, нарушено право на участие на страната в делото и пр./. В такъв случай няма основание да се откаже на страната, засегната от неправилното решение, възможността на общо основание да поиска неговата отмяна, доколкото за нея липсва друг път, по който да защити правото си при липса на нови факти, които да послужат като основание за преразглеждане на въпроса. Ако обаче е налице друга правна възможност за защита, отмяната е лишена от интерес. Така например, когато съдебното решение по чл.32, ал.2 ЗС обективира произнасяне по възражения, респ. по преюдициални въпроси, свързани с установяването на наличието на съсобственост и обема на правата на страните в нея /което е допустимо съгласно указанията на ТР № 13/12 г. от 10.04.2013 г. по т.д.№ 13/12 г. на ОСГК/, страната, която твърди, че произнасянето на съда по тези въпроси не е съобразено с действително притежаваните от нея права, разполага с възможността да защити същите с иск за собственост, което изключва интереса да иска отмяна на основание чл.303, ал.1, т.1 ГПК при откриване на нови обстоятелства или нови писмени доказателства от съществено значение за обема на правата ѝ в съсобствеността.

Съдия Красимир Влахов
Съдия Камелия Маринова
Съдия Светлана Калинова
Съдия Бранислава Павлова
Съдия Емануела Балевска
Съдия Ваня Атанасова
Съдия Жанин Силдарева
Съдия Боян Цонев
Съдия Вероника Николова
Съдия Мими Фурнаджиева
Съдия Геновева Николаева
Съдия Владимир Йорданов
Съдия Анна Баева
Съдия Майя Русева

**Особено мнение по т. 3. и 4. от Тълкувателно решение № 7/2014 на
Общото събрание на Гражданската и Търговската колегии на
Върховния касационен съд по т.д. № 7/2014**

В т. 3. и 4. от тълкувателното решение се приема, че решенията на окръжния съд, постановени по жалба срещу действията на съдебния изпълнител и влезлите в сила съдебни решения, постановени в производство по спорна съдебна администрация, не подлежат на отмяна по реда на Глава двадесет и четвърта ГПК.

Предлаганото разрешение се основава на абсолютизиране на разбирането, че отмяната е извънредно средство за извънинстанционен контрол на неправилни решения, което осигурява защита срещу необжалваеми решения, които се ползват със сила на пресъдено нещо.

Посоченото абсолютизиране няма опора в закона. Никъде в закона не е установено правило, че на отмяна подлежат само актове, които се ползват със сила на пресъдено нещо. Единственото правило в Глава двадесет и четвърта ГПК, което законодателят свързва със силата на

пресъдено нещо е това на чл. 303, ал. 1, т. 4, което урежда отмяната на съдебни актове, които не зачитат силата на пресъдено нещо, но и в този случай само един от актовете трябва да установява със сила на пресъдено нещо спорното правоотношение. Такова изискване към акта, който не зачита силата на пресъдено нещо на другото съдебно решение не е установено от законодателя (вж. особеното мнение по т. 5.).

Като е посочено и в особеното мнение по т. 8. и 13., целта на съдебните производства, уредена в чл. 121, ал. 2 от Конституцията е установяването на истината в процеса и това се отнася до всички съдебни производства, уредени в отделните процесуални закони. От тази гледна точка отмяната по чл. 303 и 304 ГПК е необходим коректив, когато съдебният акт е постановен при наличието на пречки за установяване на истината в процеса; и в този смисъл всяко основание за отмяна е пречка за установяване на истината, съществувала при разглеждането на делото.

Целта на производството за отмяна е възобновеното производство да бъде проведено, след като са отстранени съществуващите пречки за установяване на истината в процеса. Истината се установява във всяко производство по ГПК. Разбира се, най-голямо значение имат постановените в исково производство съдебни решения, които установяват съществуването или несъществуването на спорното материално субективно право със сила на пресъдено нещо, но от това не може да се направи извод, че в останалите производства не се търси истината, не възникват пречки за установяването ѝ или ако са възникнали такива пречки, засегнатата страна няма процесуални средства за защита: не може да иска оттегляне на акта от съда, който го е постановил или да го оспори с иск на основанията, на които би могло да се иска отмяна. Например правото на страната да участва във всяко производство може да бъде нарушено или възможността за упражняването му да бъде осуетена от особени непредвидени обстоятелства, които тя не е могла да преодолее. Не може да се приеме, че ако по този начин страната е лишена от достъп до съд, тя не може да се защити, защото е постановен краен акт, който я обвързва, но не се ползва със сила на пресъдено нещо. Отделно стои въпросът, че до началото на 90-те години на XX век в доктрината и съдебната практика господстваше разбирането, че редица съдебни актове се ползват със сила на пресъдено нещо (такива се считаха: актовете, с които искът се отхвърля като недопустим, тъй като отричат със сила на пресъдено нещо правото на иск – вж. ППВС № 16/18.11.1963; решенията по жалби срещу действията на съдебния изпълнител и необжалваните негови действия, в т.ч. постановлението за възлагане – вж. Р № 90/08.12.1972, ВС, ОСГК по гр.д. № 82/1972; решението за допускане на осиновяване – вж. ППВС № 3/29.05.1975; решението за съвместно разпореждане с влога от двамата съпрузи – вж. ТР № 49/12.08.1987, ВС, ОСГК по гр. д. № 29/87; решенията на пенсионните комисии – вж. ППВС № 6/30.05.1963; решенията на особените юрисдикции – вж. ТР №

98/24.12.1970, ВС, ОСГК по гр. д. № 85/70 и др.), които поради това подлежаха на преглед по реда на надзора и/или на отмяна.

Предвид изложеното тук и в особеното мнение, подписано от съдиите Красимир Влахов, Камелия Маринова и др. по т. 3. и 4. отговорът на поставените въпроси следва да е:

3. Решенията на окръжния съд, постановени по жалба срещу действията на съдебния изпълнител и 4. влезлите в сила съдебни решения, постановени в производство по спорна съдебна администрация, подлежат на отмяна по реда на Глава двадесет и четвърта ГПК.

Съдия Борислав Белазелков
Съдия Албена Бонева
Съдия Ерик Василев
Съдия Геника Михайлова
Съдия Даниела Стоянова
Съдия Василка Илиева
Съдия Владимир Йорданов

Особено мнение по т. 5. от Тълкувателно решение № 7/2014 на Общото събрание на Гражданската и Търговската колегии на Върховния касационен съд по т.д. № 7/2014

В т. 5. от тълкувателното решение се приема, че идентичност в предмета на влезлите в сила съдебни решения като основание за отмяна на неправилно решение по смисъла на чл. 303, ал. 1, т.4, във връзка с чл. 307, ал. 4 ГПК, е налице не само при пълен обективен и субективен идентитет по отношение на предмета и страните по делата, но и когато са разрешени по различен начин правни въпроси, включени в предмета на делото, по който се формира сила на пресъдено нещо.

Основанието за отмяна по чл. 303, ал. 1, т. 4 ГПК е уредено по този начин от законодателя по прагматични съображения. От правно гледище е очевидно, че ако две решения по идентичен предмет си противоречат, второ е недопустимо, т.е. при действието на ГПК от 1952 г. то би подлежало на преглед по реда на надзора като недопустимо. Ако първото решение е неправилно и то би подлежало на преглед по реда на надзора, но като неправилно. Законодателят обаче се абстрахира от недопустимостта на едното решение и изключва възможността то да бъде

обезсилено по реда на надзора, но поставя за разрешаване въпроса – кое от двете решения е неправилно и следва да бъде отменено.

Така уреденото основание за отмяна е налице, когато правният спор, вместо да бъде разрешен, се е разгорял с по-голяма сила. Страните спорят върху съществуването на едно правоотношение и затова отнасят спора пред съд, който да установи на чия страна е правото. Ако двете страни разполагат със съдебни решения, едното от които признава съществуването на правото, а другото го отрича, спорът не е разрешен.

Силата на пресъдено нещо установява съществуването или несъществуването на спорното материално субективно право. Тя не се формира нито по материалноправни, нито по процесуалноправни въпроси. Разрешенията по правните въпроси нямат значение за това, идентичен ли е предметът на двете дела. Когато предметът на двете дела е идентичен, различните разрешения по правните въпроси могат да имат значение за това, кое от двете решения по идентичния предмет е неправилно и следва да бъде отменено.

Ако въпросът бъде поставен от тази (прагматична) гледна точка на законодателя, разглежданото основание за отмяна е налице, когато съдът, постановил по-късното решение, не е зачел вече формираната сила на пресъдено нещо на предходно съдебно решение.

Няма съмнение, че когато предметът на двете дела е идентичен (решенията обвързват същите страни за същото искане и на същото основание) силата на пресъдено нещо на по-рано постановеното решение не е зачетена в последващото решение.

Когато спорното материално право е предмет и на двете производства, съдът по по-късно предявения иск трябва да прекрати своето производство. Ако това не се случи и бъде постановено и влезе в сила решение в едно от производствата, съдът по останалото висящо дело, дори то да е образувано по-рано, следва да зачете вече формираната сила на пресъдено нещо на влязлото в сила съдебно решение и да прекрати своето производство. До отмяна на разглежданото основание ще се стигне, ако съдът по останалото висящо дело постанови различно решение от вече влязлото в сила предходно решение.

Материалните субективни права обаче не съществуват сами за себе си, те обуславят или изключват съществуването на други материални субективни права. Затова въпросът за зачитането на силата на пресъдено нещо може да се постави и когато съдът се произнася по правоотношения извън предмета на разглежданото от него дело, защото те не са предявени с инцидентен установителен иск. Когато съдебното решение съдържа произнасяне по съществуването на преюдициално правоотношение, то не формира сила на пресъдено нещо по това правоотношение, но ако съществуването или несъществуването на същото преюдициално правоотношение между същите страни е установено със сила на пресъдено нещо в друго производство, съдът е длъжен да зачете вече формираната сила на пресъдено нещо в своето решение. В този случай

също е налице основание за отмяна, въпреки че второто съдебно решение има различен предмет и формира сила на пресъдено нещо по своя предмет, но не и по преюдициалното правоотношение.

Същото важи и когато преюдициалното правоотношение е предмет на друг висящ процес с участието на същите страни. Тогава съдът е длъжен да спре производството по делото, за да изчака решението със сила на пресъдено нещо по преюдициалното правоотношение. Ако съдът не уважи антиципирания отвод за сила на пресъдено нещо и постанови решение, което противоречи на решението в другото производство, което има за предмет и формира сила на пресъдено нещо по преюдициалното правоотношение, също е налице основание за отмяна, въпреки че постановеното съдебно решение няма за предмет преюдициалното правоотношение и не формира сила на пресъдено нещо по него.

Основание за отмяна на разглежданото основание е налице и когато непреклучено възражение, с което ответникът предявява свое право е предявено и с иск в отделно производство. В този случай съдът също е длъжен да спре производството по делото, за да изчака решението със сила на пресъдено нещо по обуславящото правоотношение. Ако съдът не уважи антиципирания отвод за сила на пресъдено нещо и постанови решение, което противоречи на решението в другото производство, което има за предмет и формира сила на пресъдено нещо по обуславящото правоотношение, също е налице основание за отмяна.

Разглежданото основание за отмяна не е налице, когато съдът се е произнесъл в мотивите по преюдициалното правоотношение или по възражението, с което ответникът предявява свое право и е постановил решение по своя предмет на делото, а след приключването на първото заседание по делото пред първата инстанция преюдициалното правоотношение или насрещното право на ответника е предявено с отделен иск. В такъв случай дори съдът по отделния иск да постанови различно решение по преюдициалното правоотношение или по насрещното право на ответника, не е налице основание за отмяна, тъй като нито съдът по делото с приключило първо заседание, нито съдът по по-късно предявените искове е длъжен да зачете решенията на другия съд. За първия съд не е било налице основание за спиране на производството, а за втория съд решението на първия не формира сила на пресъдено нещо.

Предвид изложеното отговорът на поставения въпрос следва да е:

5. Основание за отмяна по чл. 303, ал. 1, т. 4 ГПК е налице, когато съдът, постановил по-късното решение, не е зачел вече формираната сила на пресъдено нещо на предходно съдебно решение, както по правоотношение което е предмет на делото, така и по правоотношение, което не е предмет на делото, но има значение за неговото решаване. Същото основание е налице и когато съдът, постановил решението е бил длъжен да спре производството по

делото, за да изчака разрешаването на спора със сила на пресъдено нещо.

Съдия Борислав Белазелков
Съдия Албена Бонева
Съдия Здравка Първанова
Съдия Геника Михайлова
Съдия Златка Русева
Съдия Пламен Стоев
Съдия Даниела Стоянова
Съдия Василка Илиева
Съдия Владимир Йорданов

Особено мнение по т. 6. от Тълкувателно решение № 7/2014 на Общото събрание на Гражданската и Търговската колегии на Върховния касационен съд по т.д. № 7/2014

В т. 6. от тълкувателното решение се приема, че не подлежат на отмяна по чл. 307 ГПК определенията, преграждащи по-нататъшното развитие на делото, с изключение на определението за прекратяване на делото поради отказ от иска.

Предлаганото разрешение отговаря точно по отношение на преграждащите определения, които не турят край на делото. Отмяната не е приложима по отношение на съдебни актове, срещу които страните разполагат с друг път на защита: оттегляне на акта от съда, който го е постановил или оспорване на акта с иск. Преграждащите определения, които не турят край на делото са оттегляеми съгласно чл. 253 ГПК, в т.ч. при наличието на грешка или пропуск и засегнатата страна винаги може да поиска оттегляне на определението или възобновяване на производството.

Що се отнася до определенията (актовете), които турят край на производството, те са два вида: определения, които турят край на производството и по този начин изключват постановяването на акт по предмета на производството и определения (актове), с които съдът се произнася по предмета на производството и така то стига до своя естествен край.

В мотивите по тази точка са изложени съображения само по първия вид турящи край на делото определения (актове), но не по втория вид (някои от тях са предмет на разглеждане в т. 3. и 4.).

При обсъждането на първия вид определения е посочено, че последиците от спирането на давността при прекратяване на съдебното производство заличават процесуалноправните последици, свързани с

процесуалните действия на съда, но не и материалноправните последици на извършените от страните процесуални действия. Законът не правел разлика между предявяването на допустим и на недопустим иск, следователно спирането на течението на погасителната давност, като материалноправна последица от предявяването на иска запазва своето значение и положението на ищеца, след прекратяване на делото, остава такова, каквото е било при предявяване на иска. Затова приложимостта на отмяната към определенията за прекратяване на исковото производство не може да се обоснове и с липсата на друг път за защита в посочената хипотеза.

Изложеното противоречи на изричната разпоредба на чл. 116, б. „б” ЗЗД, съгласно която давността се прекъсва с предявяване на иск или възражение или на искане за почване на помирително производство, но само ако искът или възражението или искането за почване на помирително производство бъдат уважени. Ако те не бъдат уважени или производството бъде прекратено, давността не се смята прекъсната. Съгласно чл. 115 б. „ж” ЗЗД давност не тече докато трае съдебният процес относно вземането, затова новата давност относно съдебно признатото вземане започва да тече не от момента, в който тя е била прекъсната – с предявяването на иска, а от влизането в сила на съдебното решение. При прекратяване на делото обаче се отрича съществуването на правото на иск или ненадлежащото му упражняване, т.е. с прекратяването на производството съдът установява едно от двете: или иск няма, или той не е предявен надлежно. Ако иск не съществува или не е предявен надлежно, давността не може прекъсне, тя не може и да спре. Всъщност когато производството по делото е прекратено, не е имало висящ процес, а само „процес относно процеса” – производство, в което съдът установява дали е сезиран с иск. Ако съдът не е сезиран с иск, няма процес и няма място нито за спиране, нито за прекъсване на давността. Докато е висял само „процесът относно процеса” давността не е прекъсвала, текла е и може да изтече. Затова е необходима отмяната на прекратителните определения. С отмяната на прекратителното определение съдът установява, че право на иск е съществувало, съществува, упражнено е надлежно и през цялото време е висял процес, т.е. давността е прекъсната и след това е спряла да тече.

Предявяването на иска има две материалноправни последици: поставя длъжника в забава, ако той не е изпаднал в забава преди това и прекъсва давността, ако тя е започнала да тече и не е изтекла преди това.

При прекратяване на производството поставянето в забава може да запази действието си, ако препис от исковата молба е връчен (като фактическо действие), но такова действие не може да се породява, ако делото бъде прекратено преди връчването на препис от исковата молба.

Когато производството по иска бъде прекратено, освен при спогодба и отказ от иска, всички процесуални действия се обезсилват, в т.ч.

предявяването на иска и той не се счита предявен. Давността нито се счита прекъсвана, нито спирана.

Актовете на одобряване на съдебната спогодба и прекратяване на производството по делото, както и актът на прекратяване на производството по делото поради отказ от иска не се ползват със сила на пресъдено нещо. Със сила на пресъдено нещо се ползват съдебната спогодба и отказът от иска, т.е. силата на пресъдено нещо не е основание да се признае възможността за отмяна тези влезли в сила съдебни актове.

Съдебните актове от първия вид, които турят край на производството и по този начин изключват постановяването на акт по предмета на производството подлежат на отмяна, тъй като съставляват отказ от правосъдие, което освен нарушение на ГПК е и нарушение на ЕКПЧОС и на правото на ЕС. Те подлежат на отмяна, когато обвързаните от тях страни нямат друг път за защита. Да бъде отказана защита срещу такива актове при наличието на предпоставките на чл. 303 ГПК означава на засегнатата страна да бъде оставена защитата пред Европейския съд по правата на човека или неуредената в закона защита на правото на обезщетение поради неспазване на правото на ЕС, което е недопустимо, тъй като страните-членки са длъжни да имат вътрешен ред за защита на тези права.

Съдебните актове от втория вид, с които съдът се произнася по предмета на производството, могат да страдат от същите пороци, от които могат да страдат и съдебните решения. Те също могат да бъдат постановени при непълнота на доказателствата не по вина на страната, въпреки положеното дължима грижа за доброто водене на делото, възможно е да се основат на лъжливи свидетелски показания, на неистинен документ, във връзка с постановяването им да е извършено престъпление (в т.ч. от връчител на призовки), да се основават на акт, който в последствие е отменен и т.н. Когато засегнатата страна няма друг път на защита срещу тези актове, отмяната е единственият правен способ за признаването и реализирането на действително съществуващите правоотношения.

Предвид изложеното отговорът на поставения въпрос следва да е:

6. Влезлите в сила определения, преграждащи по-нататъшното развитие на делото подлежат на отмяна, когато засегнатата страна няма друг път на защита: не може да иска оттегляне на акта от съда, който го е постановил или да го оспори с иск на основанията, на които би могло да се иска отмяна.

Съдия Борислав Белазелков

Съдия Албена Бонева

Съдия Геника Михайлова

Съдия Даниела Стоянова

Съдия Василка Илиева

Съдия Владимир Йорданов

Особено мнение по т. 8. от Тълкувателно решение № 7/2014 на Общото събрание на Гражданската и Търговската колегии на Върховния касационен съд по т.д. № 7/2014

В т. 8. от тълкувателното решение се приема, че е недопустима молба за отмяна на влязло в сила съдебно решение, постановено при действието на ГПК от 1952 г. (отм.), подадена при действието на ГПК (ДВ, бр. 89 от 2007 г., в сила от 01.03.2008 г.), ако преди влизане в сила на новия ГПК е изтекъл едногодишният преклузивен срок по чл. 232, ал. 1 ГПК (отм.).

Предлаганото разрешение не отчита, че и при действието на стария ГПК съществуваше противоречива практика по приложението на чл. 232 ГПК (отм.), който уреждаше общо сроковете за отмяна и е съществувал в четири различни редакции: от 1952 г., от 1997 г., от 1999 г. и от 2000 г., както и че именно в наличието на тази противоречива съдебна практика се коренят причините, законодателят да уреди в новия чл. 232, ал. 1 ГПК сроковете за отмяна отделно за всяко отменително основание. Противоречието в съдебната практика във връзка със срока за отмяна поради откриването на нови обстоятелства или нови писмени доказателства се състоеше в различното тълкуване на второто (според първоначалната редакция) изречение на разпоредбата: „Но във всички случаи молбата не може да се подаде по-късно от изтичането на една година от възникването на основанието за отмяна”, допълнено през 1997 г. с подчиненото изречение: „а ако то предхожда решението, чиято отмяна се иска, началният момент на срока е влизането на решението в сила”. Едни състави на ВКС приемаха, че основанието за отмяна е „откриването” на новото обстоятелство или на новото писмено доказателство и съответно краткият и дългият срок започват да текат едновременно, когато „откриването” е станало след влизането на решението в сила. При това тълкуване на закона единствената мислима хипотеза, при която двата срока започват да текат от различен момент е когато „откриването” е станало сред приключването на съдебното дирене пред последната инстанция по същество, но преди влизането на решението в сила. Други състави на ВКС приемаха, че основанието за отмяна е „влизането в сила на съдебното решение” и съответно 1-годишният срок може да изтече преди „откриването”, т.е. преди да е започнал да тече краткият срок.

Очевидно мнозинството е приело, че правилната практика при действието на отменения ГПК е втората (първата практика въобще не е посочена като съществувала), но дори това да е така предлаганото разрешение не отчита механизма на действие на процесуалния закон във времето според разбирането на гражданския процес като динамичен фактически състав. Новият процесуален закон действа, като зачита

извършените по стария закон процесуални действия, но заменя техните правни последици, възникнали по стария закон, с новите правните последици, които новият процесуален закон им продава. Ако това беше отчетено, всичко казано в приетите мотиви, би могло да бъде отнесено най-много към заварените висящи производства по отмяна (те са извън предмета на питането) и в никакъв случай към молбите за отмяна, подадени след 01.03.2008 г., (които единствено са в предмета на питането). При наличието на влязло в сила съдебно решение няма място за никаква висящност, поради което § 2, ал.12 ПЗР ГПК (ДВ, бр. 50 от 2008 г.) изрично се отнася само за неразгледаните молби за отмяна, постъпили до 01.03.2008 г. Като преходно правило, той (§ 2, ал.12 ПЗР ГПК) не може да засегне молби за отмяна, постъпили при действието на новия ГПК.

Както е посочено и в особеното мнение по т. 3, 4 и 13, целта на съдебните производства, уредена в чл. 121, ал. 2 от Конституцията е установяването на истината и това се отнася до всички съдебни производства, уредени в отделните процесуални закони. От тази гледна точка отмяната по чл. 303 и 304 ГПК е необходим коректив, когато съдебният акт е постановен при наличието на пречки за установяване на истината; и в този смисъл всяко основание за отмяна е пречка за установяване на истината, съществувала при разглеждането на делото.

Целта на производството за отмяна не е да бъде разрушена силата на пресъдено нещо, а да бъдат отстранени съществуващите пречки за установяване на истината в процеса. Ако при разглеждането на делото са съществували пречки за установяване на истината (отсъствие не по вина на страната на писмено доказателство, което има значение за решаването на делото, включване в доказателствения материал на неистинен документ, показания на свидетел или заключение на вещо лице и т.н.) силата на пресъдено нещо на съдебното решение не би съответствала на обективната действителност. Отмяната има като страничен ефект временното преодоляване на силата на пресъдено нещо, формирана при наличието на пречки за установяване на истината. Нейната цел (на отмяната) е възобновеното производство да бъде проведено, след като са отстранени констатираните пречки за установяване на истината.

Предвид изложеното отговорът на поставения въпрос следва да е:

8. Молбата за отмяна на влязло в сила съдебно решение, постановено при действието на ГПК от 1952 г. (отм.), подадена при действието на ГПК (ДВ, бр. 89 от 2007 г., в сила от 01.03.2008 г.) е допустима според правилата на новия ГПК. Изтичането на едногодишния преклузивен срок по чл. 232, ал. 1 ГПК (отм.) е правно ирелевантно.

Съдия Борислав Белазелков

Особено мнение по т. 9. от Тълкувателно решение № 7/2014 на Общото събрание на Гражданската и Търговската колегии на Върховния касационен съд по т.д. № 7/2014

В т. 9. от тълкувателното решение се приема, че молба за отмяна на влязло в сила съдебно решение, подадена след изтичане на срока по чл. 305 ГПК е процесуално недопустима, поради което в производството по чл. 307 ГПК ВКС постановява определение, с което я оставя без разглеждане.

Предлаганото разрешение отговаря точно по отношение на всички основания за отмяна по чл. 303, ал. 1, т. 2 – 7 и чл. 304, тъй като съгласно чл. 305, ал. 1, т. 2 – 5 и ал. 2 ГПК началният момент на срока е узнаването или влизането в сила на съответния съдебен или друг акт, за което най-често има данни в самия акт или в делото, по което той е постановен. Съгласно чл. 305, ал. 1 т. 1 ГПК обаче 3-месечният срок за отмяна започва да тече от деня, в който на молителя е станало известно новото обстоятелство, или от деня, в който той е могъл да се снабди с новото писмено доказателство. Новото обстоятелство може да се е осъществило по всяко време, навсякъде по света. Същото важи и за момента на узнаването му. Установяването на момента на узнаването не може да се осъществи освен чрез събирането на доказателства в открито заседание. Без преценка на всички обстоятелства по делото няма как да се установи, кой е моментът, в който молителят е могъл да се снабди с новото писмено доказателство.

Неприемливо е съдът по отмяната да насрочи и проведе открито заседание за събиране на доказателствата, които имат отношение към началото на срока за отмяна и постанови съдебен акт, в който да се произнесе по допустимостта на молбата и след това да насрочи и проведе ново открито заседание за приемане на представените с молбата нови писмени доказателства и произнасяне по съществуването на делото.

Често представените нови писмени доказателства нямат значение за решението по делото и още по-често страната е могла да се снабди с тях своевременно при полагане на дължимата грижа за доброто водене на делото – основания за отхвърляне на молбата за отмяна. Безсмислено е, в такива случаи, съдът да се занимава с установяването на момента на узнаване и на момента, в който страната е могла да се снабди с новите писмени доказателства.

Не съществуват правни пречки съдът да се произнесе по всички правни въпроси с решението по съществуването на делото и обикновено това се прави, когато правните въпроси са неразривно свързани: давността погасява не материалното субективно право, а правото на иск, но погасеният по давност иск се отхвърля като неоснователен; преклузията

погасява материалното субективно право, но производството по предявения след изтичането на преклузивния срок иск се прекратява.

Предвид изложеното отговорът на поставения въпрос следва да е:

9. Молба за отмяна на влязло в сила съдебно решение на основание чл. 303, ал. 1, т. 2 – 7 и чл. 304 ГПК, подадена след изтичане на срока по чл. 305, ал. 1, т. 2 – 5 и ал. 2 ГПК е процесуално недопустима, поради което в производството по чл. 307 ГПК ВКС постановява определение, с което я оставя без разглеждане.

Моментът на узнаване на новото обстоятелство и моментът, в който молителят е могъл да се снабди с новото писмено доказателство имат отношение към основателността на молбата за отмяна по чл. 303, ал. 1, т. 1 ГПК, поради което съдът по отмяната се произнася по спазването на съответните срокове, след приключване на съдебното дирене, с решението по съществуващото на делото.

Съдия Борислав Белазелков

ОСОБЕНО МНЕНИЕ по т. 10

Според мнозинството, легитимирани да искат отмяна по чл. 304 ГПК са само тези трети лица, които имат право на иск по делото като участници в неделимо спорно правоотношение, така че биха били необходими другари, ако бяха конституирани като главна страна в процеса. Поради това е прието, че когато в производството по чл. 307 ГПК се констатира, че молбата за отмяна по чл. 304 ГПК се основава на твърдения за обстоятелства, които не обуславят качеството „необходим другар“ на молителя, същата се оставя без разглеждане като процесуално недопустима.

Считаме, че е направено смешение между процесуалноправна легитимация да се иска отмяна и основателността на молбата за отмяна по чл. 304 ГПК. Дали третите лица са обвързани от влязлото в сила решение е от значение за основателността на молбата им за отмяна, а за процесуалната им легитимация е достатъчно те да твърдят, че такава обвързаност е налице. Следователно именно с решението съдът преценява дали са доказани твърдените фактически обстоятелства, съответно дали въз основа на тях може ли да се направи извод, че молителят има качеството необходим другар. С решението съдът уважава или не молбата единствено въз основа на заключението за обвързаността на молителя от влязлото в сила решение.

Ако тази преценка се извършва в процедурата по чл. 307, ал. 1 ГПК, това значи, че във всички случаи, когато съдът прецени, че молителят няма качеството необходим другар, ще прекратява производството като

недопустимо и ще се произнеса по съществуващото на молбата само, когато я уважава, защото приема, че молителят е обвързан от влязлото в сила решение. Или, по един и същи въпрос – действително ли молителят е обвързан от влязлото в сила решение, при приетото от мнозинството разрешение, отрицателният отговор се свързва единствено с процесуалната легитимация, а само положителният - със съществуването на претендираната с молбата по чл. 304 ГПК отмяна. Процесуалната легитимация обаче следва от твърдението на молителя, докато материалноправната се определя от това дали той действително е обвързан от влязлото в сила решение страна. На практика, при приетото от мнозинството разрешение, няма как да се стигне до решение, с което молбата да бъде оставена без уважение. Освен това, определението на състав на ВКС, с което прекрати производството по молба за отмяна като недопустимо, подлежи на обжалване пред друг тричленен състав на ВКС, който ако намери, че молителят е обвързан от влязлото в сила решение на практика с акт по чл. 274, ал. 2, изр. 2 ГПК ще задължи решаващия състав как да се произнесе по съществуващото на искането.

Съдия Албена Бонева
Съдия Боян Цонев
Съдия Борислав Белазелков
Съдия Геника Михайлова
Съдия Теодора Гроздева
Съдия Ваня Алексиева
Съдия Даниела Стоянова
Съдия Василка Илиева

Особено мнение по т. 13. от Тълкувателно решение № 7/2014 на Общото събрание на Гражданската и Търговската колегии на Върховния касационен съд по т.д. № 7/2014

В т. 13. от тълкувателното решение се приема, че когато установеното престъпно действие на страната, на неин представител, на член на състава на съда или на връчители във връзка с решаване на делото обосновава нищожност или недопустимост на първоинстанционното решение, делото се връща за ново разглеждане на първоинстанционния съд.

Предлаганото разрешение не дава отговор на поставения въпрос, а се ограничава до посочването на един краен пример. Не е изключена възможността престъпно действие на съдията във връзка с решаването на

делото да доведе до нищожност или недопустимост на първоинстанционното решение, но престъпно действие на страната, на неин представител или на връчители във връзка с решаване на делото няма как да опорочи съдебното решение по такъв начин.

Както беше посочено в особеното мнение по т. 3, 4 и 8, целта на производството за отмяна е възобновеното производство да бъде проведено, след като са отстранени съществуващите пречки за установяване на истината в процеса. Съществуващите пречки за установяване на истината във връзка с доказването могат да бъдат отстранени при новото разглеждане на делото във въззивната инстанция, но в това производство вече са преклудирани почти всички процесуални възможности на страните. На практика не са преклудирани само възможностите да посочване и представяне на доказателства съгласно чл. 266 ГПК и за предявяване на възражение за прихващане с изискуемо и ликвидно вземане по чл. 371 ГПК. Извършеното престъпление обаче може да е попречило на засегнатата страна да участва при извършването на полезни за нея съдопроизводствени действия със съдействието на съда (изясняване на фактическата страна на спора по чл. 143 ГПК, поставяне на въпроси за изясняване на фактите и получаване на указания от съда за правното им значение, изслушване на доклада по делото и получаване на указания по чл. 146 ГПК и др.), както и да извърши желани от нея съдопроизводствени действия (да подаде отговор на исковата молба, да привлече трето лице помагач и предяви срещу него обратен иск, да предприеме изменение на иска или да предяви насрещен или инцидентен установителен иск и др.), които поради настъпилата преклузия тя не може да извърши пред въззивния съд. В такива случаи съдът по отмяната, чиято отговорност е да отстрани съществуващите пречки за установяване на истината в процеса, следва (аналогично на хипотезата на чл. 303, ал. 1, т. 5 ГПК) да върне делото за ново разглеждане от друг състав на първоинстанционния съд.

Предвид изложеното отговорът на поставения въпрос следва да е:

В хипотезата на чл. 303, ал. 1, т. 2 ГПК при отмяна на решение, когато по надлежен ред се установи неистинност на документ, на показанията на свидетел или заключение на вещо лице, и когато по надлежен съдебен ред се установи престъпно действие на страната, на неин представител, на член на състава на съда или на връчители във връзка с решаване на делото, делото се връща за ново разглеждане на въззивния съд, а когато установеното престъпно действие на страна, на неин представител, на член на състава на съда или на връчители във връзка с решаване на делото е накърнило правото на заинтересованата страна да участва в извършването или да извърши съдопроизводствено действие, възможността за извършването на което се преклузира с приключването на съдебното дирене пред

първоинстанционния съд, делото се връща за ново разглеждане от друг състав на този съд.

Съдия Борислав Белазелков

Съдия Албена Бонева

Съдия Геника Михайлова